

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Lära för livet

elevproblematik utifrån skolkuratorsperspektiv

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare : Ulrika Bronsman och Ulrika Kjellberg Isip

Handledare: Anita Kihlström

ABSTRACT

Författare:

Ulrika Bronsman
Ulrika Kjellberg Isip

Handledare:

Anita Kihlström

Titel: Lära för livet elevproblematik utifrån skolkuratorsperspektiv

Socionomprogrammet 210 poäng

VT 2008 Termin 7

C-uppsats 15 poäng

Nyckelord:

Elevproblematik, skolkurator, individualiserat samhälle, samverkan

Syfte:

Syftet med vår C-uppsats är att undersöka vilka problem skolkuratoren upplever att elever på dagens skola har. Vi vill också undersöka hur kuratorn arbetar med eleven/eleverna som har problem.

Frågeställningar:

- Vilken roll har kuratorn på dagens skola?
- Vilken problematik har eleverna?
- Hur arbetar kuratorn med elevernas problem?

Metod:

Vi har använt oss utav en kvalitativ undersökningsmetod som baseras på intervjuer utav sju skolkuratorer i en kommun. Kuratorerna beskriver, utifrån sina erfarenheter, hur de arbetar och vilka problem de upplever att eleverna har.

Resultat:

Vår studie visar samband mellan dagens alltmer individualiserade och målinriktade samhälle och elevproblematik såsom attityder, skilda föräldrar, skolprestationskrav, mobbing, avsaknad av vuxna, barns mående, tjejer-killar och alkohol. Dagens skola lär barn att ifrågasätta och att kritiskt granska samtidigt som vuxna har allt svårare att sätta de gränser och regler som faktiskt behövs för att ett barn ska utvecklas och må bra. Vår studie visar att yrkesrollen som skolkurator har förändrats och blivit alltmer efterfrågad och behövd och att det därför borde vara självklart med skolkuratorer på varje skola.

Innehållsförteckning	Sid:
1. Inledning	1
2. Skolkuratorns yrkesutveckling	2
3. Syfte och frågeställningar	4
3:1 Begrepp	4
4. Tidigare studier inom området	5
4:1 Elevvård i grundskolan	5
4:2 Auktoritet och ansvar	6
4:3 Bara man ser till barnets bästa	6
4:4 Från barn till elev i riskzon	7
4:5 Tänk långsiktigt	8
4:6 SOU 2000:19	8
4:7 SOU 2006:77	9
4:8 Brisrapport 2008	11
5. Teoretisk referensram	12
5:1 Systemteoretiskt perspektiv	12
5:2 Familjen ur ett systemteoretiskt perspektiv	12
5:3 Salutogent perspektiv/KASAM	14
6. Metod	16
6:1 Förförståelse	16
6:2 Val av undersökningsinstrument	17
6:3 Urval och avgränsning	17
6:4 Genomförande	17
6:5 Litteratursökning	18
6:6 Analysförfarande	18
6:7 Validitet och reliabilitet och generaliserbarhet	18
6:8 Etiska överväganden	19
7. Resultat och analys	21
7:1 Presentation av våra intervjuade skolkuratorer	21
7:2 Vilken roll har kuratorn på dagens skola?	21
7:3 Elevproblem/Vilken problematik har eleverna?	25
Attityder	25
Skilda föräldrar	26
Skolprestationer	26
Mobbing	27
Andra vuxna	28
”Barns mående”	29
Tjejer-killar	30
Alkohol	30
7:4 Arbetsmetoder/Hur arbetar kuratorn med elevernas problem?	31
Stödsamtal	31
Konsultation	32
Förebyggande gruppverksamhet	33

8. Diskussion	35
8:1 Sammanfattning av resultat	35
8:2 Förslag till fortsatt forskning	36

9. Referenslista	37
-------------------------	----

Bilagor

- 1 Förfrågan per mail till skolkuratorerna
- 2 Informationsbrev inför intervjuer med skolkuratorerna
- 3 Intervjufrågor till skolkuratorerna

1. Inledning

Någon gång på 1970-talet ändrade samhället uppfattning om hur barn skulle uppföra sig i skolan. Från att sitta still och bara lyssna på vad läraren sa, skulle barnen nu istället ifrågasätta och argumentera för att få högsta betyg. Detta fortsatte med att barns rättigheter utvecklades och barn räknas som tur är inte längre som mindre värda människor. FN:s barnkonvention antogs av FN:s generalförsamling 1989 och den består av femtiofyra artiklar som behandlar barns rättigheter (www.barnkonventionen.se). Fyra av artiklarna är vägledande i hur konventionen ska tolkas. Dessa kan sammanfattas med att alla barn har samma värde, barnets bästa ska stå i centrum, alla barn har rätt att överleva och alla barn har rätt att uttrycka sina åsikter. Idag har nästan alla länder ratificerat barnkonventionen vilket innebär att de har bundit sig folkrättsligt att förverkliga den. Många är de barn som blivit sedda och hjälpta av den nya synen på barn. Samtidigt får man inte glömma bort att barn behöver vägledning och struktur i sitt liv för att utvecklas till hela människor. Astrid Lindgren sa ofta till föräldrar och andra vuxna:

”De som alltid låter barn göra som de vill har fullständigt missförstått begreppet frihet, det är direkt fejt att säga till sina barn: Gör som du vill” (www.livet.se).

Det är lätt att som förälder ge barnen mer frihet eftersom barn både är mer upplysta och tar mer ansvar idag. De blir vuxna tidigare i alla fall när det gäller kunskap. Nästa alla har en dator med Internet och det är ibland alldeles för lätt att skaffa sig både positiv och negativ kunskap. I dagens stressade samhälle får barnen klara sig allt mer själva och allt mer sällan finns det någon förälder hemma när barnen kommer från skolan.

Varje dag kan man i media läsa om barn och ungdomar som mår dåligt och är stressade. I många fall skyller man på skolan, men lika ofta är det föräldrarna som beskylls för att inte ta hand om eller att finnas till hands för sina barn. Oavsett vem som bär ansvaret är det ett faktum att barn mår sämre idag och en skolkurator kan ibland vara den vuxna person som barnen inte står i beroendeställning till och därför kan prata öppet med. I dagens skollag står inget om att varje skola måste ha en skolkurator, men många rektorer har idag förstått vikten av att ha ett väl fungerande Elevhälsoteam där en skolkurator ingår. Fler barn mår dåligt både i skolan och hemma, men vem kan hjälpa dem?

Inför vår C-uppsats som vi skulle skriva på sista terminen på Socionomprogrammet började vi fundera på hur det egentligen ser ut, både med barns problem, på vilket sätt barn blir hjälpta och i vilken utsträckning hjälp går att få. Vår studie valde vi att förlägga till skolans arena, eftersom både barn och ungdomar tillbringar så stor del av sin tid där. Vi bestämde oss för att undersöka skolkuratorns roll på dagens skola, eftersom vi tror att det är den yrkesgrupp som bäst kan besvara på våra frågor.

2. Skolkuratorns yrkesutveckling

Begreppet skolkurator användes första gången i gymnasieskolorna på 1940-talet när man insåg att det fanns ett behov av att någon från skolan kunde hjälpa familjerna med deras sociala problem. Hjälpen bestod då mest utav att vara en länk mellan hemmet, skolan och barnavårdsmyndigheten. Skolkuratoren ansågs mer vara en myndighetsutövare och var nog kanske inte alltid på elevens sida. Under 1960-70-talet ökade antalet skolkuratorer och de utökades också till att även arbeta på grundskolan. Skolkuratoren var en del av elevvården och sågs då som skolans sociala expert och var tänkt som stöd både för elever och för föräldrar, både genom förmedling av kontakter till olika myndigheter, men även som rent samtalsstöd. I läroplaner efter 1980 nämns inte skolkuratorer specifikt (SOU 2000:19).

”Det råder inget tvivel om att det inom skolans värld finns behov av en social kuratorsverksamhet. Inte minst i de högre skolorna är detta behov starkt kännbart. Det är en kritisk övergångsålder, som de högre skolornas elever befinner sig i, och många ungdomar ha i denna ålder att kämpa med anpassningssvårigheter av olika slag” (SOU 1945:43, s. 112).

Att anställa en skolkurator är frivilligt för varje skola och är inget krav enligt lag, vilket det däremot är när det gäller att ha en skolsköterska kopplad till skolan. I den kommun som vi gjorde vår studie, var det endast en kommunal skola som inte hade någon kurator. Många rektorer inser dock att det är viktigt att ha ett väl fungerande elevhälsoteam och där ingår oftast även en skolkurator. Skolkuratorernas främsta uppgift är numera att stödja eleverna, men även stödja och handleda lärarna i deras undervisning samt att vid behov vägleda föräldrar. Den mesta tiden går dock åt till enskilda samtal med eleverna. Skolkuratoren samarbetar tvärprofessionellt med skolsköterskan, skolpsykologen och rektorn. De samarbetar genom att vara med i elevhälsoteam vilka råder under Elevhälsan. Samarbetet inkluderar till viss del även syokonsulenten och lärarna (SOU 2000:19).

I dagens skola har skolkuratoren kommit att arbeta mycket mer konsultativt, d.v.s. med rådgivning och handledning till pedagogerna. En stor del av tiden läggs även på förebyggande gruppverksamhet även om individuella samtal med eleverna är den dominerande arbetsuppgiften. Många kuratorer får också ansvara för skolans förebyggande arbete kring områden som droger, mobbing, sexualundervisning och livskunskap (Backlund, 2007).

En skolkurator är i grunden socionom och många skolkuratorer väljer sedan att fortbilda sig i exempelvis KBT, ART, familjeterapi eller krishantering. SOU 2000:19- rapporten innehåller förslag om en speciell påbyggnadsutbildning för just skolkuratorer.

Socionomen i skolan av Yvonne D-Wester (2005) kan beskrivas både som en handbok för nyblivna skolkuratorer men även för redan etablerade skolkuratorer eller för t ex personer inom socialtjänsten som samarbetar med skolan. Boken tar upp vilken kompetens en skolkurator bör ha, vilket uppdrag man har, vilka metoder man använder och vem man samverkar med.

”Socionomens uppgift är att sätta eleven i fokus och se till elevens hela sammanhang, att lyfta in även elevens och föräldrarnas perspektiv och inte bara skolans (lärarnas, arbetslagets) för att skapa underlag och förståelse för den enskilde elevens skolsituation” (D-Wester, 2005, s.12).

D-Wester talar om att det ofta behövs flera insatser för att barnets situation ska förbättras, både pedagogiska och stödjande, men att det är skolkuratorns uppgift att se helheten utifrån barnets bästa. Arbetet som skolkurator beskrivs som komplext och yrkesrollen som svår. Man måste kombinera individperspektivet, där man ska fånga upp elever i behov av stöd, och ett förebyggande perspektiv där syftet är att medverka till att alla elever i skolan får en bra social miljö som främjar utveckling och lärande.

”Tempot i skolan är högt, det händer saker hela tiden, mängder av beslut fattas i det dagliga arbetet med eleverna. All form av problemlösning tenderar att bli åtgärdsinriktad. Behovet av att lärare tillsammans med kolleger få reflektera över sitt arbete och sin arbetssituation har blivit alltmer uttalad” (D-Wester, 2005, s. 75).

Socionomer kan ses som en stödfunktion i skolan, vars kompetens ska komplettera pedagogernas. Skolkuratorn nämns inte i skollagen, vilket innebär att det är frivilligt för varje skola att välja att anställa en skolkurator. D-Wester påpekar att det inte är lätt att vara ensam socionom bland många pedagoger. Elevvårdsteamet ska bestå av olika yrkeskategorier för att man där ska kunna samarbeta och ta tillvara på alla olika kompetenser, men är skolkuratorn osäker i sin yrkesroll är det lätt att man endast jobbar utifrån ett pedagogiskt perspektiv.

3. Syfte och frågeställningar

Syftet med vår C-uppsats är att undersöka vilka problem skolkuratoren upplever att elever på dagens skola har. Vi vill också undersöka hur kuratorn arbetar med eleven/eleverna som har problem.

Problemformuleringen lyder:

- Vilken roll har kuratorn på dagens skola?
- Vilken problematik har eleverna?
- Hur arbetar kuratorn med elevernas problem?

3:1 Begrepp

Psykisk ohälsa

Vår tolkning av psykisk ohälsa är både när individen själv uppfattar sitt psykiska mående som inte bra såväl som när andra anser att en individ mår psyksikt dåligt. Vi använder inte själva begreppet i annat syfte än att återge vad tidigare studier visar.

Elevproblematik

I uppsatsen väljer vi att använda begreppet elevproblematik istället för psykisk ohälsa eftersom vi utgår ifrån att elevernas problem inte alltid relaterar till att de lider av psykisk ohälsa.

KBT

Kognitiv beteendeterapi som innebär att man söker förändra tankar, vanor och beteenden

ART

Aggressive Replacement Treatment innebär att man söker förändra aggressivt beteende.

BRIS

Barnens Rätt I Samhället. Föreningen har en jourtelefon dit barn själva ringer när de mår dåligt oavsett orsak och på eget initiativ.

Elevhälsoteam

I de skolor där vi har intervjuat skolkuratorer så har man haft elevhälsoteam som består av rektor, skolsköterska, skolkurator, specialpedagoger, skolpsykolog etc där man träffas kontinuerligt och gemensamt diskuterar elevproblem.

Elevhälsa

Skolelevers både psykiska och fysiska mående.

Kurators roll

Vi använder begreppet kurators roll när vi tittar på hur rollen som skolkurator har förändrats över tid och på vilket sätt man utifrån professionen skolkurator arbetar på en skola.

4. Tidigare studier inom området

Det visade sig vara enkelt att hitta forskning om barn och deras hälsa, men det var värre att hitta forskning som fokuserade på skolkuratorn. Denna brist på forskning beskrivs både i de SOU-rapporter och i de avhandlingar vi studerat. Backlund kommenterar även i sin avhandling att den forskning som finns om elevvård, oftast är gjord utifrån ett pedagogiskt eller psykologiskt perspektiv, vilket innebär att de inte har samma fokus som en socionom. När det gäller elevvårdens organisation, är det mest offentliga utredningar och rapporter som behandlar det. Även om vi hade haft mer tid till vårt förfogande, så är det inte säkert att vi hade funnit så mycket mer forskning om skolkuratorer. Den litteratur vi dock funnit har vi valt att presentera eftersom den är relevant för vår studie. Vi har vi valt att presentera litteraturen per avhandling eller rapport, med titeln som rubrik, för att få en tydligare struktur i materialet.

4:1 Elevvård i grundskolan

I sin avhandling *Elevvård i grundskolan* (2007) beskriver Åsa Backlund den komplexa och otydliga rollen som skolkurator, där socionomen ska arbeta mitt bland pedagoger. Syftet för avhandlingen är att beskriva och analysera elevvårdsarbetets resurser, organisation och praktik i grundskolan, fokus ligger på arbetet som utförs av elevvårdspersonalen, d.v.s. skolkurator, skolsköterska och skolpsykolog.

”Det innebär att man verkar i ett system som till stor del har ett annat synsätt, förhållningssätt och arbetssätt än socionomens ursprungliga. Där pedagogernas synsätt är det rådande om vad som är rätt att göra, lämpligt att säga, vad som är det bästa för den enskilde eleven, vad andra utanför skolan borde göra och också vad man som skolkurator borde göra i olika elevärenden” (Backlund, 2007, s. 30).

Backlund har genomfört två delstudier i sin avhandling, en kvantitativ och en kvalitativ. Hon ringde först 97 slumpmässigt utvalda högstadieskolor i Sverige, för att fråga om elevvården, hur den ser ut och hur utbredd den är. Det visade sig att resurserna som läggs på t ex skolkuratorn skiljer sig mycket åt. Undersökningen visade inte bara hur många timmar en skolkurator var anställd, utan även hur många timmar hon faktiskt fanns tillgänglig för eleverna på skolan. Skillnaderna mellan olika skolor i hur många tjänster man hade för skolkurator, skolsköterska och skolpsykolog skiljde mellan 0,1 tjänst per år till 3,3 tjänster per år. Antalet barn som en heltidsanställd kurator har ansvar för var i genomsnitt 833. Sammanfattningsvis kan man säga att skolsköterskan har en självklar roll på skolan, skolläkaren kommer vid behov, majoriteten saknade skolpsykolog och de flesta skolor hade en skolkurator, dock inte på heltid. Studien visade att skolor med mycket elevvårdsresurser också hade mycket pedagogiska resurser.

Den andra delstudien baseras på fallstudier av elevvårdsarbetet vid två skolor. Intervjuer med elevvårdspersonal, lärare elever och föräldrar ligger till grund för studien. Backlund tar upp förändringen vad gäller huvudsakliga arbetsuppgifter för en skolkurator. Hon menar att genom att jämföra skolkuratorernas arbetsuppgifter i två olika undersökningar med tjugo år emellan så kan man konstatera att de har förändrats, i första hand från att nästan enbart ha varit individsamtal till att nu även inkludera förebyggande gruppverksamheter, handledning och vägledning för lärarna. Skolkuratorerna anser sig vara relativt ensamma i sin roll och eftersöker mer samarbete med de andra yrkesgrupperna på skolan. Yrkesrollen uppfattas som oklar, vilket gör att den har en låg status om man jämför med andra yrkeskategorier på skolan.

4:2 Auktoritet och ansvar

I avhandlingen *Auktoritet och ansvar* (2006) redogör Joakim Landahl för den förändrade lärarrollen. Man får följa med på en resa i skolans utveckling från mitten av 1800-talet till nutid, både vad gäller respekt, hygien, straff och lidande. Lärarna återger där att de alltmer får ta tag i de sociala delarna, eftersom det inte alltid finns en kurator tillgänglig. Lärarens roll har ändrats från att vara mer lärande till att också vara fostrande och att ge mer omsorg.

"Naturligtvis går det inte att göra en skarp åtskillnad mellan pedagogiska och sociala aspekter av läraryrket. Hänsynen till de sociala aspekterna ses ofta som ett nödvändigt villkor för att undervisning ska vara möjlig. Men att det under en viss tid råder en relation mellan de sociala uppgifterna och de pedagogiska betyder inte att det finns en ofrånkomlig koppling mellan en pedagogisk roll och vissa specifika sociala uppgifter. Det finns inte någon naturlig evig koppling mellan att vara pedagog och att vårda lärjungarnas tändar, motverka sexuella trakasserier, arbeta självmordspreventivt, fostra till sparsamhet, få tyst i klassen, beivra rökning eller bli irriterad på en elev som har händerna i fickan när den får en utskällning" (Landahl, 2006, s.224).

Landahl diskuterar om förändringarna beror på att fler barn mår dåligt eller på att elevhälsan inte har tillräckliga resurser för att klara av de ökade sociala problemen. Trots att relationen mellan lärare och elever fortfarande är asymmetrisk kan det vara så att relationen nu är mindre maktutövande och istället är mer intim än tidigare vilket också kan vara en av orsakerna till lärarens förändrade yrkesroll.

"Den förändrade samhällskulturen gör att det är svårt att vara pedagog idag. I praktiken har många vuxna i skolan det senaste decenniet ägnat huvuddelen av sin arbetstid åt sådant som de själva beskriver som polis- och kuratorsjobb utan att ha fått motsvarande utbildning" (Landahl, 2006, s. 2).

4:3 Bara man ser till barnets bästa

Avhandlingen *Bara man ser till barnets bästa* (2006) av Gunbritt Tornberg fokuserar på hur lärare ser på och förstår uppdraget att möta alla elever på ett likvärdig sätt oavsett behov, förmåga och bakgrund. Tornberg beskriver ett antal olika dilemman som uppstår utifrån elevers problem när alla ska behandlas lika. Det går inte alltid att utläsa om problemen beror på individen, skolmiljön eller är en kombination. Lärarna vill gärna ha föräldrars medverkan, och är ofta beroende av den, men föredrar samtidigt att föräldrarna inte lägger sig i verksamheten för mycket. Lärarna ser sig väldigt ofta som den som löser problem, istället för den som lär ut. Ett enskilt problem påverkar gruppen och många lärare vill ha en helhetssyn på eleven, oavsett problem. Dilemmat är också vem ska man prioritera individen eller gruppen? Lärarna uttrycker frustration över att inte ha den kompetens vid konflikthantering som egentligen behövs. Lärarna ser också en svårighet med att balansera mellan att stödja eleverna eller korrigera deras beteende.

"Förverkligandet av en skola för alla antas föra med sig sociala och moraliska konflikter av olika slag. Lärare i en målstyrd skola har att förlita sig till den egna eller gemensamma kompetensen och omdömet vid hantering av problem i skolans vardag" (Tornberg, 2006, s.27).

4:4 Från barn till elev i riskzon

Lundgren beskriver i sin avhandling *Från barn till elev i riskzon* (2006) hur samhället har förändrats till att bli allt mer individualistiskt vilket utgör en faktor som har förändrat förutsättningarna för de barn som växer upp idag. En bieffekt av individualiseringen är att den skapar både rädsla och fruktan i sin ensamhet. Skolan har gått från att ha varit styrt av regler till att bli mer mål och resultatstyrt och samhället genomgår ständiga reformer som berör hem, skola och familjen. Skolans huvuduppgift är att socialisera in barnen till vårt samhälles värderingar och normer. Att skapa sin sociala identitet idag är betydligt svårare på grund av dagens snabba förändringar inom den sociala och kulturella kontexten. I familjen ska barnen växa upp i trygghet med mångsidighet och stimulans som grund och sedan ska barnen mötas av respekt och individuella utvecklingsmöjligheter i skolan. Lärarna berättar i intervjuer om en frustration när det gäller att hjälpa barn som har behov av stöd och pekar på att det kan ta upp till ett år innan elever får den hjälp som efterfrågas. Lärarna påpekar också hur viktigt det är med ett bra samarbete med föräldrar kring deras barn och hur viktigt det är att föräldrarna tar del i barnets skolgång. I analysen pekar Lundgren på att lärarnas engagemang kretsar kring att försöka få de avvikande barnen att socialiseras in i klassen och hur man försöker få barnen att bete sig som de andra eleverna i olika skolsituationer. Elevernas prestationer och eventuella avvikelser samlas i en mapp från och med det året de börjar skolan och fylls sedan på kontinuerligt och används som underlag inför varje årskurs som eleven ska börja i. Detta innebär att en observation om t ex lässvårigheter eller koncentrationssvårigheter kan följa eleven år efter år och ha en stigmatiserande effekt för den enskilda eleven. Avhandlingen beskriver hur lärarna vid intervjuer berättar att skolans uppdrag består i att skapa en skola för alla elever med möjlighet för eleverna att utvecklas i sin egen takt. Detta följs inte i handling då lärarna exempelvis inför utvecklingssamtal skrev in avvikelser såsom att eleven inte hade uppnått vissa mål eller inte haft full koncentration på lektionerna.

Lundgren menar att skolans mål är att både elever och föräldrar ska normaliseras och att skolan skapar sina egna riskzoner när man identifierar elever som objekt som inte kan ta eget ansvar. Avhandlingen fokuserar på hur barn kan bli föremål för sociala konstruktioner som tilldelar dem roller som elever i riskzon. Lundgren diskuterar vad som är normalt och skiljer på statisk normalitet vilket innebär att man utgår från ett medelvärde, normativ normalitet d.v.s. vad som är normalt vid ett speciellt tillfälle samt individuell eller medicinsk normalitet vilket menas att avvikelserna måste behandlas för att bli normal. Hon menar samtidigt att ordet risk förutsätter ett nytt sätt att tänka och reagera på avvikelser. Hon menar även att makten har förändrats och nu uttrycks i mer individuella än kollektiva val vilket även speglas i skolan som blivit mer individualiserad. Lundgrens avhandling fokuserar mest på lärarens roll men beskriver också svårigheter för eleverna och gör en intressant jämförelse om hur problem uppstår och varför barnet räknas vara i riskzonen. Läraren skyller ofta på svårigheter på hemmet och föräldrarna skyller på skolan (Lundgren, 2006).

”De vuxnas föreställningar om svårigheter/avvikelser överensstämmer därmed inte med varandra. Vilka strategier och tekniker som ska användas vid styrningens hur, blir då en fråga om vilka maktrelationer som cirkulerar mellan alla parter. Dessa ges sedan uttryck i föreställningar och idéer i den diskursiva praktiken där lärarnas hegemoniska utsagor i tal, text och handling blir till sanningar” (Lundgren, 2006, s.175).

4:5 Tänk långsiktigt

Tänk långsiktigt! (2004) är en rapport som Skolverket, Socialstyrelsen och Statens folkhälsoinstitut sammanställt för att redogöra för hur samhällets struktur, utveckling och konjunktur påverkar barns och ungdomars hälsa. Barns och ungdomars psykiska ohälsa har ökat och trots att detta är ett prioriterat område, är samhällets resurser ändå begränsade. Genom att följa FN:s barnkonvention om barnens rättigheter visar samhället att barnen är prioriterade. Det är troligt att nedskärningarna på 1990-talet, när det gäller förskoleverksamhet och barnomsorg, nu visar sig med ökade besök hos t ex barn- och ungdomspsykiatri. Besparingar inom en sektor kan alltså leda till ökade kostnader inom en annan sektor. Det är därför viktigt att de insatser eller nedskärningar man gör är väl genomtänkta och långsiktigt planerade. Enligt rapporten finns det tyvärr inte tillräckligt svensk forskning som visar på effekter av insatser till barn och unga. Samtidigt är det inte svårt att räkna ut att förebyggande insatser lönar sig i jämförelse med vad det kostar att t ex familjehemsplacera eller en institutionsplacera ett barn eller en ungdom, både räknat i ekonomi men kanske framför allt räknat i barns mående och välbefinnande. Många insatser på barn och ungdomar är generella och de generella insatserna är en betydande del av välfärden.

Rapporten beskriver hur tidiga generella insatser såsom t ex föräldrautbildning, öppen förskola och ökad personaltäthet i förskolan kan vara ett bra sätt att förebygga samtidigt som det är en billig social investering inför framtiden. Samverkan mellan olika sektorer gör att man kan utnyttja samhällets resurser mer effektivt. Samverkan är också en grundförutsättning för att samhället ska kunna sätta barnens behov i centrum. Rapporten efterfrågar mer kunskap vad gäller barns och ungdomars psykiska hälsotillstånd i förhållande till skolan och vad som påverkar positivt eller negativt. Det finns ytterst få svenska studier som behandlar ämnet vilket gör att det kan vara svårt att satsa på de mest effektiva och de mest kostnadseffektiva alternativa insatserna (Thullberg m fl 2004).

4:6 SOU 2000:19

SOU 2000:19 behandlar frågor rörande elevhälsan, barn och ungdomars problem. Det är den första SOU rapporten som har en samlad genomgång av elevvården och skolhälsans uppgifter och roll. En kartläggning har gjorts om hur elevvården ser ut på olika skolor och i olika kommuner. Kommuner och skolor har olika organisatoriska lösningar vilket gör att det är svårt att föreslå centrala normer. Rapporten betonar att lärande och hälsa går hand i hand.

”Det går inte att särskilja undervisning från annan verksamhet i en skola eller från skolans klimat och miljö. Det innebär att de olika personalgrupperna i skolan inte heller kan arbeta skilt från varandra och utan att integrera sina olika verksamheter till en helhet (SOU 2000:19, sid 18)”.

Redan år 2000 efterfrågades och föreslogs någon typ av vidareutbildning för socionomer som valt att arbeta som skolkuratorer. De menar att yrkesrollen som skolkurator skiljer sig från att arbeta som t ex socialsekreterare och att därför kan en specialistutbildning vara behövlig. Även en skolsköterska kan behöva ytterligare kompetens med inriktning på barns behov i åldrar 6-18 år. Rapporten tar även upp att alla personalgrupper inom skolan bör samarbeta och integrera sin verksamhet för att få ett helhetsperspektiv i skolan. En faktor som verkar försvåra detta är sekretessen som råder i skolan. Skolsköterskor ger t ex antydningar om att de utifrån sekretessen inte kan dela med sig av den kunskap de har rörande hur en elev mår och vad som kan förbättras. Samtidigt ges Elevhälsan en stor betydelse eftersom personal ur de

olika yrkeskategorierna träffas. Tanken är ju att genom kommunikation mellan de olika grupperna kunna utnyttja kompetenserna för att göra det bättre för eleverna när det gäller både skolarbete, miljö, relationer, trivsel och psykisk och fysisk hälsa. Skolan är en större del av barns och ungdomars vardag idag. Rapporten föreslår ökade resurser till elevhälsan generellt eftersom de anser att fler elever mår dåligt. Detta har skapat en hög arbetsbelastning, framförallt för lärarna, så därför föreslås en förstärkt elevhälsa samt ökad kompetens hos lärarna vad gäller det sociala arbetet och barn med svårigheter. Kartläggningen av elevhälsan visar även att verksamheten behöver ett lagstöd för att kunna fungera bättre.

4:7 SOU 2006:77

”Utvecklingen mot ett alltmer differentierat och individualiserat samhälle eftersträvas. Ett sådant samhälle kräver dock mer kompetenser jämfört med ett mer traditionellt samhälle. Den ökade psykiska ohälsan tyder på att förskolans och skolans insatser för att utveckla kompetenser inte fullt ut motsvarat de krav som finns i dagens individualiserade och informationstäta samhälle” (SOU 2006:77, s. 266).

Bakgrunden till utredningen är att flera rapporter under de senaste 20 åren tyder på att ungdomar inte mår så bra och allt oftare lider av nedstämdhet, oro, sömnsvårigheter eller har någon form av värk. Utredningens frågeställningar är: 1) Har stress och psykisk ohälsa ökat? 2) Hur kan utvecklingen förklaras? 3) Vilka effektiva förebyggande och behandlande åtgärder kan sättas in? 4) Hur kan stress och psykisk ohälsa bland unga följas framöver?

Undersökningar som utredningen stödjer sig på har främst behandlat ungdomar mellan 15-24 år. I utredningen framkommer att det är vanligare med stressrelaterade symtom bland flickor men att själva ökningen över tid är lika stor mellan båda könen. Ungdomarna själva tycker i undersökningar att den största orsaken till stress är skolan. Många ungdomar uppger också att man saknar arbetsro i klassrummet. Sedan starten år 1997 av dagens betygssystem har det skett en ökning av elever som går ut både grund och gymnasieskolan utan slutbetyg. Idag är det ca 10 % av eleverna årskurs 9 och ca 28 % av gymnasieeleverna som går ur skolan utan slutbetyg. Lärartätheten i skolan ligger långt över vad som betecknas som risk för psykisk ohälsa varför utredaren tror att man förebygger mycket psykisk ohälsa genom bra lärartäthet. Även inom förskolan anses Sverige ha den högsta kvalitén inom OECD området och det är troligt att elevvården i Sverige är högst utvecklad i hela världen. Dock så tyder den ökade psykiska ohälsan på att insatser i skolan inte motsvarar de krav som vårt individualiserade och informationstäta samhälle kräver. Skolverket och SKL uppger i en beräkning av elevhälsopersonal till totalt antal årsarbetare:

	1994 (Skolverket)	1997 (Skolverket)	2006 (SKL)
Skolsköterskor	1549	1614	2066
Skolkuratorer	839	825	1332
Skolpsykologer	456	368	631
Skolläkare	129	101	88

”Uppgifter om årsarbetare, om inte annat anges, grundas på personligt meddelande från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) i april 2006. SKL har använt lönestatistik för att beräkna antal årsanställda. SKL anger att det kan finnas underrapportering i dessa system. Uppgifter om inköpta tjänster ingår ej.”(SOU 2006:77, s. 232)

Det är skolans ansvar att lära barnen de kompetenser som behövs i dagens Sverige. Ett barns sociala uppväxtförhållanden påverkar barns ohälsa. Sociala skillnader i kompetenser märks i tidig ålder, redan när barnen är fyra år. Detta kan förklaras med att barn som har lätt att lära får en större tilltro till sin egen förmåga och detta främjar deras utveckling och lust att lära.

Dessvärre verkar detta omvänt på mindre socialt kompetenta barn, det vill säga att om barnet har svårt att lära, har det lätt att tappa tron på sig själv och därmed lusten och viljan att lära. De sociala skillnaderna i kompetenser jämnas dessvärre inte ut med hjälp av skolan, utan förstärks istället. Med andra ord barn som har svårigheter att lära, får inte den hjälp de behöver för att få samma kompetenser som de barn som från början hade lätt att lära. Det räcker inte bara att tillföra resurser till skolan, utan det är viktigt att information samlas.

SOU 2006:77 rapporten tar upp att antalet skilsmässor ligger på ungefär samma nivå sedan mitten på 1970-talet och drar utifrån det slutsatsen att relationen mellan föräldrar och barn förmodligen har förbättrats. Man menar i rapporten att en separation kan vara en negativ påfrestning men att det efter några år inte kan påvisas några samband mellan skilsmässor och psykiska problem. En anledning till att den psykiska ohälsan har försämrats bland ungdomar kan vara att i undersökningar där man frågat 15-åringar om deras alkoholvanor så uppger man en fördubbling mätt i liter sprit 1982-2000. En annan faktor är att det blivit betydligt svårare för ungdomar att få arbete. Risken för psykiska problem ökar för de barn som utsätts för mobbing. Antalet elever som utsätts för mobbing beskrivs ligga på ungefär samma nivå sedan år 1993 men fler elever anser att det är ett stort problem på skolan.

I det internationella systemet World Value Survey som följer utvecklingen av människors värderingar uppges i 1990 års översikt att Sverige mer än något annat land betonar individuellt välbefinnande och självförverkligande. Fyra empiriska studier visar på ökad risk för psykisk ohälsa i individualistiska och sekulariserade samhällen. Den ökade differentieringen i samhället utgör både möjligheter men också påfrestningar. Utredningen hänvisar till sociologen Zigmund Bauman (2001) som beskriver ett samhälle där gränserna inte längre är klara och använder begreppet "liquid modernity" som beskrivning av fenomenet. Under senare delen av 1990-talet prövade Rutter och hans kollegor tio hypotetiska förklaringar till varför psykisk ohälsa har ökat. De två förklaringar som de kunde finna stöd för var den ökade alkoholkonsumtionen samt att unga människors förväntningar på livet var högre än de faktiska livsmöjligheterna. Utredningen hänvisar också till Ulrich Beck (1992) som menar att våra levnadsvillkor har förbättrats avsevärt men att förväntningarna är mycket högre och att detta hänger ihop med den ökande individualiseringen. De studier som redovisas i utredningen visar att den psykiska ohälsan har ökat ända sedan andra världskriget och att ökningen bland ungdomar går snabbare än bland vuxna.

SOU 2006:77 diskuterar skillnader mellan sjukvården och skolan och pekar på bristen av information och dokumentation i skolvärlden. Rapporten menar att det blir svårt att utvärdera och därmed förbättra om man inte har något att jämföra med. Utredningen föreslår att man ska utöka de nationella proven i skolan till att omfatta även årskurs tre och sju och på så sätt värdera kvalitén i skolan. Man ska också utöka samverkan då insatser i en familj idag kan ske från en mängd olika håll utan insyn i varandras insatser även om där sakta sker en förändring. Utredningen rekommenderar att en forskningsmiljö byggs upp för forskning på ungdomars kompetenser, psykiska ohälsa och skolans effekt på dessa då detta saknas idag.

SOU 2000:19 och SOU 2006:77 har inte samma fokus. Den tidigare fokuserar på Elevhälsan och dess uppbyggnad medan den senare mer fokuserar på barn och ungdomars psykiska hälsa. I utskottet behandlades 77 stycken motionsyrkande i betänkandet 2004/05:UBU10 där bl a behovet av skolkurator, skolpsykolog, skolläkare och betydelsen av elevhälsan ingick. Utskottet hänvisade till bl a en ny skollag som är under beredning och föreslog att avslå samtliga motionsyrkanden (www.riksdagen.se).

4:8 Brisrapport 2008

Den senaste *Brisrapporten* kom i början av 2008. Den tar upp anledningar till varför det skett en ökning av barn som mår dåligt och redovisar detta utifrån barnsamtal och olika teman. Till grund för rapporten ligger 21401 dokumenterade mejl och telefonsamtal som BRIS fått från barn och ungdomar under 2007. De teman som de flesta barn/ungdomar vill tala om är familjerelationsproblem så som skilsmässor och separationer, missbruk, skolan och mobbing. En ökning av psykisk ohälsa noteras inom områden som ätstörningar, självmord och självska debeteende. Även livsfrågor ökar och då speciellt identitetsfrågor om t ex sorg, kroppen eller meningen med livet. De vuxna som svarar på alla mejl och samtal inser vikten av att få lov att sätta ord på sina känslor. Genom att ta kontakt med BRIS är det barnet som tar initiativet och kommunikationen sker på barnets villkor där de inte står i beroendeställning till de vuxna och kan därför prata öppet. BRIS påpekar att alla vuxna som jobbar med barn och alla föräldrar borde läsa Brisrapporten för att få ta del av barnens perspektiv. Något som kommer tillbaka i nästan alla mejl eller samtal är att barn vill ha mer av sina föräldrar eller andra vuxna. Alltför få barn har en vuxen de kan prata öppet med.

”Många gånger ser barn och ungdomar själva samband mellan sin utsatthet och varför de mår dåligt. Ändå berättar alldeles för många att de inte har en enda vuxen som lyssnar på dem” (1/2008 BRIS-rapporten sid. 13).

Ofta behöver barnen få kontakt med någon vuxen som kan lyfta av dem ansvaret samt visa på rätten att få hjälp. De behöver få hjälp med att hitta den person de kan känna förtroende för. Barnen vittnar om att de gärna vill gå till skolkuratoren eller skolpsykologen, men det är svårt att få tid, eftersom de är ofta fullbokade. BRIS har under våren 2007 genomfört en webbaserad enkät genom MSN och där frågat tiotusen ungdomar mellan 14 och 17 år, vad de anser om bland annat vuxenstöd och vad som bidrar till att man mår bra. 75 % av dem som svarat har både en skolsköterska och en kurator på skolan, men hälften av dem har problem med att få tag på någon av dem. Däremot anser endast 9 % av ungdomarna att de skulle prata med en skolkurator om de hade problem. Över 25 % uppgav att de inte hade någon utanför familjen att prata med. Det som fick 50 % att må bra var att de hade goda relationer till kompisar och till familjen (www.bris.se).

5. Teoretisk referensram

Vi har valt att använda oss av två teoretiska perspektiv i vår studie av elevproblem ur en skolkuratorns perspektiv; systemteoretiskt och Salutogent/KASAM. Familjen ut ett systemteoretiskt perspektiv för att belysa hur alla människor interagerar och påverkar varandra och Salutogent perspektiv/KASAM för att den belyser vikten av att fokusera på det friska och väl fungerande, istället för på problemsituationen. KASAM kan också ses som en förklaring till varför vissa människor klarar påfrestningar bättre än andra. Vi återger endast de resonemang i teorierna som är relevanta för vår studie.

5:1 Systemteoretiskt perspektiv

Systemteorin menar att en händelse påverkar nästa händelse och att feedback utgör en störning i den logiska ordningsföljden.

”Man fokuserade med andra ord hur olika delar samverkar, vare sig delarna utgör en växt, en människa, en maskin eller ett socialt system” (Schjodt & Egeland, 1994, s.31).

För att förstå familjeteori utgör systemteorierna en viktig kunskapsbas (Schjodt & Egeland, 1994). Teorierna ger ett underlag för olika sätt att se på interaktion för att förstå mänskliga problem. Runfors och Wrangsjö (1984) definierar mänskliga system så här:

”Ett antal människor har relationer till varandra under en tid på ett sätt som gör att ömsesidiga lojaliteter, beroende och funktionsuppdelning uppstår” (Runfors & Wrangsjö, 1984 s.26).

Under dessa omständigheter upplever människor en form av samhörighet och att de utgör en helhet.

5:2 Familjen ur ett systemteoretiskt perspektiv

Ett mänskligt system förutom familjen kan vara t ex skola, arbetsplats eller samhällen. Ur ett systemteoretiskt perspektiv betraktar man familjen som en helhet där alla påverkar alla och där relationerna mellan individerna är viktigare än de individuella egenskaperna. För analys av en individs livssituation eftersträvar man att ha ett **helhetsperspektiv**. Ett av de mest centrala begreppen i systemteorin är helhetsbegreppet. Redan före första världskriget formulerade, bland andra gestaltpsykologer, Köhler tesen om att:

”Helheten är mer än summan av delarna, och att ett fenomenets komplexitet inte kan reduceras genom att man enbart studerar delarna var för sig” (Lundsbye m fl, 2000 sid 73).

”Familjeterapins grunder” (2000) tar upp begreppen **homeostas, regler, subsystem, gränser och roller** kring familjen ur ett systemteoretiskt perspektiv. Förändringar i familjesystemet sker ständigt genom t ex att vi blir äldre, att någon dör, att nya barn föds eller att en kris uppstår. Alla system utmärks av att ha svårt för förändringar men dessa är ofta nödvändiga och är något som varje familj kontinuerligt får anpassa sig efter. Ett tecken på att reglerna och balansen i familjesystemet behöver förändras kan vara ångest eller depression. Är det så att en familjemedlem individuellt får behandling för sina symptom och man inte arbetar med helheten inom familjen kan någon annan familjemedlem istället börja uppvisa symptom. Systemet strävar hela tiden efter att ha en viss balans och när familjens balans är i balans heter

det att man har **homeostas**. Detta innebär inte att familjen är i fullständig symbios med varandra och att alla har det bra utan att mönstren i familjen är stabila. Alla är vi olika och så är det också med familjer vilket innebär att homeostasen kan ha olika balans i olika familjer. En del familjer svajar betänkligt vid minsta lilla störning medan andra familjer kan klara av nästan vad som helst utan att familjens balans rubbas.

Både uttalade och outtalade **regler** styr systemet. Uttalade regler i familjen kan vara att man t ex alltid äter gemensam middag vid ett speciellt klockslag. De flesta reglerna är de som är outtalade men som alla familjemedlemmar är medvetna om. En outtalad regel kan vara att man inom familjen inte får visa ilska utan att man alltid ska behärska sig eller att t ex alla kvinnliga familjemedlemmar ska delta i matlagningen. Regler inom familjen kan också vara generella och gälla alla och en del regler kan gälla för delar av familjen. Metaregler som påverkar systemets struktur kan vara att mamma bestämmer reglerna men det är pappa som ser till att de följs eller att både mamma och pappa kan bryta reglerna om det behövs. Hela vårt samhälle är uppbyggt utav regler och utgör en norm för hur vi alla lever.

Dysfunktionella relationsregler.

Det finns i grunden två typer av relationer; symmetriska som bygger på likheter och komplementära som bygger på olikheter. I ett dysfunktionellt familjesystem kan relationerna bestå av **stela komplementära regler**. Exempel på detta kan vara att ett barn behandlas som barn även som vuxen. När **symmetrisk upptrappning** sker i en familj och relationerna består av en ständig kamp om att vara bättre än den andre eller att man tävlar om vem som är mest sjuk, är familjesystemet dysfunktionellt. En ständig maktkamp med många konflikter som följd pågår mellan familjemedlemmarna. I en **metakomplementaritet** så är den till synes svaga i relationen i själva verket den starke. Här upplever sig ofta båda parter i relationen sig vara offer för den andre. I en **pseudosymmetrisk relation** bestämmer ena parten att den andre ska vara jämlik vilket kan vara svårt om man inte själv känner sig vara jämlik i relationen. Det är sammanhanget som avgör om relationen är dysfunktionell eller inte eftersom en vanlig relation innehåller både symmetri och komplementaritet.

Varje system är hierarkiskt uppbyggda vilket innebär i en familj att föräldrarna har det övergripande ansvaret och att familjemedlemmarna förväntas bibehålla dessa positioner i hierarkin. I den generella systemteorin har överordnade system större påverkan än den underordnade. Detta innebär att individen påverkas mer av förändringar som sker i familjesystemet än vice versa. Det kan bli stora problem om det sker förändringar i hierarkin. Varje system innehåller olika **subsystem** som interagerar sinsemellan. I familjen kan t ex föräldrarna vara ett, makarna ett och barnen ett annat. Gemensamma nämnare gör att olika subsystem bildas utifrån generation, kön, förmåga eller erfarenhet. Föräldrasubsystemet innebär att man uppfostrar och vägleder sitt barn in i vuxenvärlden. Samspel mellan syskon utan för stor inblandning av föräldrarna är också viktigt. Den yttre **gränsen** definierar systemet inom alla system. Denna gräns måste, för att kunna anpassa sig till förändringar vara flexibel. Har man stela eller inga gränser kommer systemet att fungera dysfunktionellt. Man måste ha tydliga gränser mellan subsystemet för att familjestrukturen ska vara funktionell men också att gränserna är flexibla för att tillgodose de behov som individen har. Vid suddiga gränser där alla lägger sig i allt riskerar den individuella identiteten att tillintetgöras. Motsatsen till suddiga gränser är stela gränser där t ex samhörighet, omtanke och lojalitet saknas. Det viktiga är inte sammansättningen av subsystemen utan att gränserna är tydliga.

”Minuchin definierar gränserna som de regler som definierar vem som är en del av systemet och hur” (Lundsbye m fl, 2000 sid 87).

Alla har vi olika **roller**. De formella rollerna i en familj är mamma, pappa, dotter, storasyster etc. Förvärvade roller är skolsköterska, telefonväxel, tröstaren eller elakingen. Roller som inte har direkt med familjen att göra kan vara fotbollsmålvakten eller kvinnosakskvinnan. När rollerna inte är klart definierade kan rollkonflikter uppstå. Rollerna medlemmarna har i en familj kan växla över tid och det egna beteendet och omgivningens krav måste, om man skall lyckas i sin roll, stämma överens (Lundsbye m fl, 2000).

Alla har vi familjer som på ett eller annat sätt påverkar hur vi är och hur vi ser på saker och hur vi hanterar olika situationer. Detta "jag" tar vi med oss ut i samhället och påverkar och blir påverkade i den miljö som vi befinner oss i. Detta sker i alla åldrar men märks kanske framför allt på barnen och i deras skolmiljö där de befinner sig en stor del av sin tid. Det är därför viktigt att alltid se till helheten i ett barns liv och inkludera både hem och skola.

5:3 Salutogent perspektiv/KASAM

"Alla utsätts vi förr eller senare för påfrestningar-kroppsliga, psykiska och/eller sociala. Somliga av dessa påfrestningar är kraftiga, långvariga eller ofta upprepade. Somliga är av en art som ganska övertygande visat sig kunna göra människor sjuka. Och många människor blir också sjuka. Medan andra-trots att de utsätts för samma eller ännu större påfrestningar-förblir friska" (Antonovsky, 2005).

Enligt Antonovsky innebär det salutogena perspektivet att man hela tiden försöker se till det friska och positiva hos en person, istället för att fokusera på det sjuka eller på problemen. Motsatsen till det salutogena perspektivet är det patologena, vilket istället fokuserar på det sjuka och dess ursprung. Antonovsky menar att man inte bör klassificera människor utifrån om de är friska eller sjuka utan istället titta på var på skalan mellan frisk och sjuk de befinner sig. Alla har vi en lång historia med oss och man måste ta sig tid och lyssna på hela historien istället för att bara lyssna på sjukdomshistorien eller problemsituationen. Fokus bör ligga på individens copingfaktorer, alltså hur han löser problem eller svårigheter, istället för på stressorerna eller påfrestningarna i sig. Stressorer kommer alltid att finnas, så undvik att se dem som något ont, utan de kan till och med vara hälsobefrämjande eftersom man med hjälp av stressorer hittar strategier och lär sig hantera pressade situationer och svårigheter.

Det finns vissa faktorer som är salutogena, d.v.s. faktorer som gör att en person har ett högre KASAM, känsla av sammanhang. Faktorer som spelar in är god social kapacitet, positivt självförtroende självständighet, framgångsrik coping, intelligens and kreativitet, utveckling av speciella intressen och hobby, inre locus of control, impuls kontroll, hög aktivitet och energi. Många av dessa faktorer är inte genetiska utan beroende av miljön och går därför att förändra genom t ex erfarenheter eller medvetenhet.

Familjen och individens omgivning kan också öka de salutogena faktorerna. I en familj hjälper det om man har tillitsfulla och intima relationer, klart definierade gränser och subsystem, klara regler i hemmet, positiv föräldra-barn relation och delade värderingar. Familjen kan även stödja och skydda personen genom att ge ömsesidigt stöd, respekt för individuella skillnader, stabilitet i livet, flexibilitet, kommunikation, problemlösning, stödja personers trossystem, bibehålla hoppet, komma från rigida mönster, ekonomiska och materiella möjligheter. Känslan av sammanhang är ett förhållningssätt som uttrycker i vilken utsträckning man har en känsla av tillit till sin egen förmåga att möta livets olika skiften. Känsla av sammanhang förkortas som KASAM och definieras av Antonovsky själv så här:

”Det är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomgripande och varaktig men dynamisk tillit till att ens inre och yttre värld är förutsägbar, och att det finns en hög sannolikhet för att saker och ting kommer att gå så bra som man rimligen kan förvänta sig” (Antonovsky, 1979).

Begreppet innehåller tre viktiga underbegrepp som förklarar innebörden närmare. Begreppen är begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. **Begriplighet** innebär att man upplever inre och yttre stimuli som är förnuftsmässigt gripbar. Har en person en hög känsla av begriplighet går det att förutse och förklara de stimuli han/hon kommer att möta i framtiden. Detta gäller även negativa och hemska stimuli som genom en hög känsla av begriplighet går att göra gripbara eller förståeliga. Man kan förklara detta genom att när man går igenom svårigheter så ses de som utmaningar som man kan handskas med och man förstår. **Hanterbarhet** kan definieras genom de resurser man anser sig ha till förfogande att möta de krav som ställs av de stimuli man möter. Dessa resurser kan kontrolleras av personen själv eller av någon närstående, bara tillit finns. Finns en hög känsla av hanterbarhet känner han sig inte som ett offer utan när olyckliga saker händer tar han tag i problemen och kommer ur sorgen. **Meningsfullhet** betyder att en man måste finna mening i att förstå och hantera de krav från de olika stimuli man möter. Personer med hög känsla av meningsfullhet har ofta många intressen i livet och engagerar sig i och finner en positiv betydelse i att göra det. Detta kan t ex innebära att en elev med många fritidsintressen oftare har en starkare KASAM. De tre begreppen begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet hänger ihop och man lägger ihop styrkan av känslan av all tre begreppen för att få ett resultat. Det kan t ex vara så att om man har en hög känsla av meningsfullhet och vill utträta eller prestera något, kan detta få personen att hitta strategier för att hantera situationen, d.v.s. känslan av hanterbarhet ökar. KASAM kan alltså skilja sig åt beroende på viken situation eller händelse det gäller. Det underlättar också om man förstår de krav som ställs för att kunna hantera dem.

Enligt Antonovsky är det i första början föräldrarna som hjälper barnet till en stark KASAM. Anknypningsteorin förklarar hur barnet lär sig det samspel som ligger till grund för hur stabil en person blir. Barnet lär sig alltså samspela vilket befrämjar stabila och förutsägbara svar. Interaktionen med föräldrarna gör att barnet känner sig delaktig, något som stärker känslan av meningsfullhet. Känslan av hanterbarhet kommer med hjälp av erfarenheten av att interagera med andra. Antonovsky menar att interaktioner med föräldrar och andra nära relationer i barndomen, tonåren och de första åren i vuxenlivet har stor betydelse för hur stark eller svag en persons KASAM kommer att bli.

Det salutogena perspektivet och KASAM används flitigt bland de skolkuratorer vi intervjuat. Många av barnen och ungdomarna har dåligt självförtroende, och behöver känna att de är bra på något och fokusera på det istället för att koncentrera sig på det som inte fungerar. Genom att stärka de olika begreppen begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet, kan man stärka självkänslan hos många unga och på det sätt få dem att må bättre och klara av både skola och relationer.

6. Metod

Vi har valt att göra en kvalitativ studie med personliga intervjuer vilket kändes naturligt från början eftersom vi ville tränga in mer på djupet i problematiken. En kvantitativ studie hade dock haft fördelen om vi t ex hade skickat ut en enkät till alla skolkuratorer i södra Sverige och på så sätt fått ett större underlag. Detta underlag hade sedan kunnat användas till att visa att en viss procent av alla skolkuratorer tycker si eller så eller arbetar mer på ett sätt än ett annat. Nackdelarna hade varit just användningen av enkäter. En strukturerad enkät med färdiga frågor ger inte utrymme för mycket annat än att svara på de frågor som ställs även om man har en del öppna frågor. I en kvalitativ studie med djupare intervjuer ges ett helt annat utrymme för respondenten både att beskriva och uttrycka sig. En kvantitativ studie ger enligt många uppfattningar en vetenskaplig kunskap och har ofta varit ett återkommande krav inom modern samhällsvetenskap.

”Forskare intresserar sig inte, och kan inte intressera sig, för det enskilda fallet. De söker lagar, systematiska relationer, förklaringar av fenomen. Och deras resultat är alltid statistiska”
(Kvale, 1997, sid 67).

Detta är ett exempel på att många forskare anser att all forskning bör eller måste ske kvantitativt för att ha någon vetenskaplig relevans. Det kvantitativa anger mängden av något eller hur stort något är utifrån en stor mängd data som samlats in och som sedan hanteras via statistiska metoder. I hela forskningsprocessen inom samhällsvetenskaplig praktik används många gånger både ett kvalitativt och kvantitativt angreppssätt (Kvale, 1997). Den kvalitativa metod vi använt är i form av intervjuer. Det som kännetecknar den kvalitativa metoden är att man söker tolka den intervjuades livsvärld utifrån hur man får den beskriven från sin respondent (Kvale, 1997).

6:1 Förförståelse

Vår egen förförståelse har naturligtvis präglats både intervju och analys och vi har tolkat allt material utifrån vår egen förförståelse. Förförståelsen präglas alltid av vad man själv har med sig i bagaget i form av språk, begrepp, trosuppfattning, föreställningar och personliga erfarenheter vilket också är grundtanken inom hermeneutiken. Förförståelse är en nödvändighet för att man ska kunna förstå någonting överhuvudtaget (Gilje & Grimen, 1992).

Vår förförståelse har växt fram dels utifrån våra livserfarenheter men också från vad vi läst och lärt oss när vi gått socionomprogrammet på Göteborgs universitet. Båda har vi tre barn i olika åldrar och är medvetna om att en skolkurator måste möta en mängd olika sorters problem och svårigheter hos elever. Undervisning sker i större grupper och eleverna har i högre utsträckning ansvar för sin individuella utveckling. Många barn har också ett späckat schema med skola och aktiviteter utan tid för vila, ro eller göra ingenting. Vi upplever själva att det inte alltid är lätt att få ihop vardagen och att kraven från samhället ökar både på barn och på föräldrar. Tiden som en förälder har tillsammans med sina barn när alla måsten är gjorda räcker inte alltid till och det dåliga samvetet gör sig ofta påmint. Kraven har ökat på högre utbildning för att få ett arbete vilket ökar pressen på barn och ungdomar. Allt detta påverkar personalen på en skola och skolkuratoren är en av dem som får ta hand om situationer när andra inte mäktar med. Vi anser att det är viktigt att diskutera och vara medveten om sin förförståelse så långt det är möjligt, för att kunna analysera sitt material så objektivt som möjligt.

6:2 Val av undersökningsinstrument

Vår intervjustrategi var den standardiserade intervjuguiden vilket betyder att vi har haft en intervjumall med noggrant formulerade frågor som vi ställde i samma ordning till våra intervjupersoner. Intervjuerna var strukturerade med avslutande öppna frågor för att ge respondenterna möjlighet att ta upp frågor som de hade eller om det var något de ville tillägga (Kvale, 1997). Med hjälp av intervjuerna och respondenternas svar, fick vi så kallad primärdata.

6:3 Urval och avgränsning

Studien bygger på sex intervjuer med olika skolkuratorer, varav en dubbelintervju så det är alltså sammanlagt sju respondenter från det professionella fältet. På kommunens hemsida letade vi upp namn på de kuratorer som arbetade på kommunen skolor. Fyra kuratorer valdes slumpmässigt ut från de olika grundskolorna och ytterligare två kuratorer valdes medvetet ut genom att de arbetar på några av de gymnasieskolor som finns i kommunen. Inledningsvis kontaktade vi dessa sex kuratorer och bestämde att kontakta ytterligare kuratorer ifall någon inte kunde ta emot oss. Sedan skickades en förfrågan om medverkan ut med beskrivning av vår studie och dess syfte. Vi ringde sedan upp kuratorerna för att stämma av om de var intresserade av att medverka och i så fall boka en tid för intervju. Hemsidan som vi först besökte visade sig inte vara uppdaterad och därför stämde inte kuratorns namn på en skola varför ytterligare en förfrågan skickades ut. Alla kuratorerna var positiva till att medverka och hade möjlighet att boka in en tid inom den tidsperiod som vi önskade. En kurator frågade om det kunde vara av intresse att få en dubbelintervju eftersom de var två som jobbade som kuratorer på den skolan vilket vi genast tackade ja till.

För att få ett helhetsperspektiv valdes en kommun ut att göra studien i. Kommunen ligger i Västra Sverige och består av både stads- och landsbygd. Anledningen till att just denna kommun valdes ut var att den ligger nära för oss båda vilket underlättade för oss när intervjuerna skulle göras. Genom att välja att intervjua skolkuratorer har vi använt oss av ett **medvetet selektivt urval**. Denna profession har kunskap i ämnena runt våra problemformuleringar och vi anser därför att de är rätt personer att svara på våra frågor (Körner/Wahlgren, 2002).

Studien hade varit mer gedigen med en enkät bland gymnasieelever för att undersöka hur ungdomarna egentligen mår och på vilket sätt de tror att skolkuratoren skulle kunna vara till hjälp för dem, detta räckte tyvärr inte tiden till med. Det hade varit intressant att få inblick i hur pass omfattande problemen är samt att höra elevernas synpunkter på dagens problematik. Vi insåg dock snabbt att en sådan undersökning skulle ha blivit alldeles för omfattande och tidskrävande för vår uppsats.

6:4 Genomförande

Intervjufrågorna delades först in i fyra olika teman; **bakgrund, arbetsmetoder, problem bland ungdomar** och **yrkesroll**. Vi gjorde sedan frågor som berörde dessa teman och skapade en intervjumall med trettiofyra frågor. Efter första intervjun kompletterades mallen med ytterligare en fråga om könsskillnader. Tid för intervju avtalades med kuratorerna och vi erbjöd oss att komma till deras arbetsplats alternativt att vi bokade in rum på skolan för intervjuerna. Detta för att omgivningen skulle vara bekväm för våra intervjupersoner (Kvale, 1997). Alla intervjuerna skedde dock på deras respektive arbetsplats eftersom det passade bäst

för alla våra respondenter. En och en halv timme avsattes för varje intervju vilket vi avsåg skulle räcka. Vi använde diktafon under intervjuerna där en av oss ställde frågor och den andra antecknade. Syftet med att göra extra anteckningar var både att ha som stöd men framför som back-up ifall ett band med en intervju på något sätt skulle bli förstört och inte skulle gå att använda. Tiden som var avsatt för intervjuerna räckte även om vi vid ett par intervjuer fick styra upp för att kunna avsluta inom avsatt tid. Vi var noga med att hålla tiden så att vi hann både komma och gå inom den föreskrivna tiden. Efter avslutade intervjuer delade vi upp det insamlade materialet mellan oss och satte oss med bandspelare och hörlur vid datorn och började skriva ner vad som sagts under intervjun. Varje intervju tog mellan 12-15 timmar att skriva ned. För att senare kunna använda vårt material i analysen valde vi att skriva ner intervjuerna ordagrant.

6:5 Litteratursökning

För att hitta relevant litteratur och tidigare forskning inför vår studie började vi med att leta i Gunda, Libris och på Kurs och Tidningsbiblioteket i Göteborg. Vi lånade även någon bok på biblioteket i Mölnlycke. En stor del av vårt material till tidigare forskning har vi hittat genom sökmotorn Google på nätet där våra sökord varit elevproblem, kurator och psykisk ohälsa. Diverse tidigare kurslitteratur samt tips från vår handledare har också varit av stor betydelse.

6:6 Analysförfarande

Vår analys och resultatpresentation bygger på våra sju skolkuratorers intervjuer. Först har vi läst igenom våra utskrivna intervjuer för att få med helheten och därefter valt ut de delar som berört våra frågeställningar. Resultatanalysen har delats upp i tre delar utifrån vår frågeställning och sedan har vi skapat teman under varje frågeställning. Vi gick sedan igenom vårt intervjumaterial och lade allteftersom till det vi vill behålla från våra utskrivna intervjuer. Sedan har vårt material kategoriserats och placerats det under våra frågeställningar och olika teman. Våra respondenter har vi valt att redovisa både i text där vi talar om vad de pratat om och i citat för att tydliggöra deras sätt att tänka och prata. I redovisningen har sedan skolkuratorernas berättelser varvats med litteratur, forskning och teoretiska begrepp som vi valt att använda i vår uppsats. Vi har använt oss av tolkningsmetoden meningskoncentrering som innebär att man systematiskt går igenom data man samlat in och behåller vardagsspråket i analysredovisningen (Kvale, 1997).

Hermeneutiken studerar och tolkar texter i syfte att hitta en gemensam förståelse av meningen av texten. Den hermeneutiska cirkeln menar att man genom att tolka delar i texten och kontinuerligt föra tillbaka detta till helheten så skapas en djupare förståelse. Vi har ett hermeneutiskt förhållningssätt i vår tolkning av intervjumaterialet (Kvale, 1997).

6:7 Validitet och reliabilitet och generaliserbarhet

Validitet innebär att man undersöker det man avsett att undersöka och att man i processen försöker utveckla fortsatta tolkningar i observationerna, samtidigt som man ifrågasätter detta. Validitet innebär också att man vid granskning och tolkning kan försvara och argumentera för trovärdigheten i de resultat man kommer fram till i analysen. Vi anser att vår validitet ökat eftersom våra respondenter har lång erfarenhet i yrket och därför kunskap i ämnet runt våra problemformuleringar och därför är rätt personer att svara på våra frågor. Vi har också medvetet försökt att tänka på validiteten under hela forskningsprocessen för att få en så trovärdig undersökning som möjligt. Kvale delar upp denna process i sju stadier;

tematisering, hur logisk är frågeställningarna utifrån teorin, **planering**, vilka metoder har vi använt och vilka etiska aspekter har vi tagit hänsyn till, **intervju**, hur vi har genomfört intervjuerna och vilken kunskap besitter våra respondenter, **utskrift**, vilket språk har vi använt vid utskriften, **analys**, håller våra tolkningar, **validering**, hur vi bedömt de valideringsformer som är relevanta för vår studie, och **rapportering**, hur vi redogjort för vårt resultat (Kvale, 1997).

Reliabilitet kan översättas med hur pålitlig och noggrann en undersökning är. Vi har ökat reliabiliteten i vår undersökning genom att vi båda två har medverkat vid alla moment, dvs intervjun, utskriften och analysen. Vi har haft samma frågeställningar till våra respondenter men varje intervju har varit unik utifrån mötet med olika personer som alla bidragit med sin erfarenhet och kunskap. Vi har använt färdiga frågeställningar där våra respondenter tolkat frågan på sitt sätt och svarat utifrån det. Vi har i analysen redovisat citat från kuratorerna.

Generaliserbarhet innebär hur väl forskningsresultaten kan användas som vägledande. Den naturalistiska generaliseringen ska vila på personlig erfarenhet. Vi har ingen personlig erfarenhet av yrket, men vi har däremot använt litteratur och tidigare forskning för att sätta oss in i ämnet. Den statistiska generaliseringen är formell och bygger på att respondenterna valts ut slumpmässigt. Eftersom vi inte gjort någon statistisk studie är denna typ av generaliserbarhet inte applicerbar för oss. Analytisk generalisering innebär att man gör en bedömning utifrån sina resultat för att se om de kan stämma i en liknande situation. Vi anser att resultaten kan gälla i den kommun vi undersökt, men för att gälla överlag hade vi behövt göra jämförande studier i andra kommuner (Kvale, 1997).

6:8 Etiska överväganden

För att skydda individen vid forskning ställs det fyra huvudkrav på forskaren. **Information** till respondenten om vilka villkor som gäller för deras deltagande och att deras medverkan är frivillig som de kan avbryta när de vill. **Samtycke** skall inhämtas av dem som ska delta i undersökningen och respondenterna ska kunna avbryta när de vill utan negativa påföljder. Deltagarna får inte heller utsättas för påverkan eller ha någon form av beroendeförhållande till forskaren. **Konfidentialiteten** betyder att alla uppgifter om personer som deltar i undersökningen skall lagras och antecknas på sådant sätt att ingen utomstående får tillgång till uppgifterna. **Nyttjande** innebär att insamlat material inte får användas i något annat syfte än till den angivna undersökningen och personuppgifter på deltagarna får inte utlämnas (www.codex.vr.se).

Alla intervjusituationer innehåller någon form av påverkan mellan intervjuaren och respondenten. Detta innebär att man mer eller mindre bör vara extra vaksam vid analys av intervjuer för att respondenten inte på något sätt ska bli utsatt eller bli felaktigt återgiven. Vi har hela tiden eftersträvat att ha den etiska aspekten med i vårt arbete och kontinuerligt övervägt med varandra för att inte bryta dessa etiska koder. Före varje start av intervju lämnade vi fram ett introduktionsbrev där vi beskrev vad intervjun skall användas till och där det påpekades att avidentifiering kommer att ske samt att vår färdiga C-uppsats kommer att vara en offentlig handling. I brevet betonades rätten att inte svara på de frågor som de inte ville svara på och att de kunde avbryta intervjun när som helst eftersom deras medverkan var frivillig. Våra namn och telefonnummer avslutade brevet ifall de skulle ha några frågor vid ett senare tillfälle. Att få ett informerat samtycke är för den etiska aspekten i en intervju av stor vikt. För att behålla våra respondenters konfidentialitet har vi valt att avidentifiera i vilken kommun och på vilka skolor vi gjort våra studier. Vi har inte redovisat de exempel

kuratorerna berättade, utan endast använt exemplen till vår egen förståelse. Detta har vi gjort för att det inte skall gå att identifiera vare sig kommun, skolor, kuratorer eller elever. Vi kommer även att förstöra allt vårt intervjumaterial när uppsatsen är färdig.

7. Resultatpresentation och analys

Vi har valt att presentera vårt resultat utifrån våra frågeställningar i kombination med tidigare studier. Vi har delat upp intervjuerna, det vill säga både frågorna och svaren, i tre olika teman. Detta har vi gjort för att få en tydligare struktur i vår presentation. Vissa överlappningar förekommer när svar varit svåra att placera under ett av vårt tema. Då vi citerar vad respondenterna sagt skriver vi detta med kursiv stil. För att tolka våra resultat, har vi använt de teorier som vi tidigare redogjort för, systemteori och salutogent perspektiv/KASAM.

7.1 Presentation av våra intervjuade skolkuratorer

Vi har intervjuat sju kvinnliga skolkuratorer som alla har socionomutbildning. **Kurator 1** har arbetat som skolkurator i 18 år. **Kurator 2** har arbetat som skolkurator i 5 år och har påbyggnadsutbildning familjeterapi steg 1 och 2. **Kurator 3** har arbetat som skolkurator i 25 år och har vidareutbildning. **Kurator 4** har arbetat som skolkurator i 10 år och har vidareutbildning. **Kurator 5** har arbetat som skolkurator i 6 år och har gått familjeterapi steg 1, 2 och 3, miljöterapiutbildning, handledarutbildning och KBT. **Kurator 6** har arbetat som skolkurator i 6 år och är utbildad diakon och i ART. **Kurator 7** har arbetat som skolkurator i 7 år och har påbyggnadsutbildning KBT, ART, familjeterapi steg 3, lösningsfokuserat och interaktionistiskt behandlingsarbete.

Vi har i våra intervjuer inte specifikt frågat våra respondenter exakt vilka utbildningar de har så därför vill vi understryka att vi här ger en bild av ungefär hur deras bakgrund ser ut med förbehållet att flera av kuratorerna kan ha mer utbildning än vad som framkommer här. T ex så har kuratorerna 4 och 5 endast svarat att de har vidareutbildning men inte berättat vilken. Alla våra respondenter har en bred yrkeserfarenhet men för att skydda deras identitet väljer vi att inte fördjupa oss mer i detta.

7:2 Vilken roll har kuratorn på dagens skola?

När skolkuratorerna berättade om sina arbetsuppgifter blev det tydligt att det var två begrepp som var viktiga; yrkesroll och samverkan. Några skolkuratorer berättar att största delen av deras tid går åt till elevsamtal, medan andra kuratorer lägger mer tid på konsultativt arbete mot pedagogerna. Flera av våra respondenter berättar att arbetet består av att göra det som behövs i just deras skola vid just det tillfället. De flesta respondenterna tror att man utvecklas i rollen, samtidigt tar det ett bra tag om man är ny som skolkurator att bli accepterad av både elever och personal. Detta kan vara en förklaring till att många tycker att yrket förändras ju längre man jobbar, man blir mer eftertraktad och mer synlig. Yrkesrollen blir vad man gör den till och det finns egentligen inget rätt eller fel.

” Jag tänker att en, jag har väl flera roller, men en roll är att lyfta fram eleven och helheten, tänker jag mycket. Jag tänker att när eleven kommer till skolan så är det inte bara matte, svenska, engelska, idrott eller vad det nu kan vara, det är en del, men också att få en förståelse för att när eleven kommer hit, oavsett när eleven kommer hit, så är han eller hon aldrig ett oskrivet blad. Man har ju saker med sig som ibland eller alltid egentligen, på olika sätt påverkar skolsituationen, ja så tänker jag”.

Backlund beskriver en yrkesroll som är oklar, svagt reglerad, med avsaknad av en egen tydlig teknologi och med låg status. Till skillnad från skolsköterskan och skolpsykologen, har skolkuratorn inga klara yrkesspecifika teknologier som bara får utföras av dem. I flera av intervjuerna uppfattar vi liknande kommentarer. Det kan t ex vara att skolsköterskan liksom

kuratorn har individsamtal med eleverna men om eleven ska ha en spruta för något så är det bara skolsköterskan som kan ge den. Backlund skriver också om att det verkar som många andra, t ex lärare och mentorer, bestämmer vad skolkuratorn ska göra på sitt jobb, utifrån hur de har analyserat problemet. Backlunds avhandling bekräftar också att skolkuratorsrollen har förändrats och är i förändring. Från att ha haft i stort sett enbart individuella elevsamtal har nu konsultation till pedagogerna blivit allt vanligare. Lärarna behöver stöd i många sociala situationer och då kommer skolkuratorn in för att vägleda och handleda. SOU 2006:77 tar upp det förändrade samhället som en orsak till detta. Lärarnas yrkesroll har förändrats från att enbart ha varit ansvarig för undervisningen, till att nu vara mer av en ”problemlösare”, utan egentligen ha rätt kompetens för det. Vår studie visar att skolkuratorerna känner sig eftertraktade och behövda, vi uppfattar inget som tyder på att deras kompetens inte tas till vara. Flera respondenter ser den ökade efterfrågan som en del i förändringen av kuratorsrollen.

”Men sen försöker jag, jag har lite klassarbeten men någonstans kan jag ibland känna att det e viktigt att man framför att jag tror att du som pedagog kan ta hand om detta mycket själv, vi kan göra det ihop, men det är du som någonstans ska bära relationen som mentor framöver, jag kommer inte att finnas där och det är dig de ska lita på, det är du som ska se de här processerna och där är det ju mycket konsultativt arbete som man har mot lärarna i ett ärende dom faktiskt ansvarar för”.

Även Joakim Landahl beskriver i sin avhandling lärarnas förändrade yrkesroll vilket vi tror hör ihop med skolkuratorns alltmer konsultativa förhållningssätt gentemot lärarna. Han berättar om lärare som känner sig obekväma i sin nya roll eftersom de inte har rätt kompetens. Våra respondenter talar om lärare som inte är rädda för att fråga om vägledning av skolkuratorn för att på så sätt klara av situationer i klassrummet. Samtidigt berättar en del av våra skolkuratorer att mentorerna får ta del av många personliga händelser från eleverna. Dagens elever är väldigt öppna och verkar många gånger ha en nära relation till sina lärare. Landahl beskriver en förändring där eleverna är mer öppna mot sina lärare. Oftast börjar de berätta om ett skolrelaterat problem som sedan visar sig vara ett mer personligt problem som inkluderar familjen eller kompisar. Vidare kan det vara så att eleverna föredrar att prata med någon de känner och då står läraren ofta närmare än skolkuratorn.

Resultatet av vår studie visar att de flesta respondenterna tror att eleverna känner sig hjälpta av skolkuratorn, vi anser dock att fler skolkuratorer borde anställas och helst att de jobbar i par för att kunna genomföra mer förebyggande grupparbete. Ofta måste de prioritera eleverna och elevhälsoteamen, och får ge avkall på det förebyggande arbetet och gruppverksamheterna.

”Ja tycker det, att det gått från det generella till det individuella. Jag hade mycket mer tid åt förebyggande arbete när jag började som skolkurator, nu har jag i princip ingen tid. Eleverna prioriterar sig själva, dels kommer de och knackar på dörren dels får vi ju då larm från mentorer och föräldrar. Och det är ju hela tiden ganska tuffa problem så att det är ganska krävande samtal. Det blir inte mycket tid över, även om man skulle vilja och att vi har ju det, ja elevhälsopropositionen vill ju att man ska gå tvärtom att man ska gå från det individuella till det generella men det känner inte jag att vi e på väg här, sen att jag har kanske har den tiden”

Våra respondenter beskriver en yrkesroll som är mer öppen och synlig idag. Det var mer skam och skuld förr att ha kontakt med skolkuratorn än vad det är idag. Backlund har ett litet avsnitt angående stigma vid skolkuratorskontakt och att det visst existerar, men flertalet elever

kommer självmant, utan betänkligheter. Här tror vi att det mer är föräldrarna än eleverna som kan känna det jobbigt att ha en skolkuratorskontakt utifrån skuld och skam.

”Kuratorn tidigare kunde ju många gånger uppfattas mer som att då hade man gjort något riktigt illa, rektorn det var en man fick prata med om det hade gått riktigt långt, en annan kunde vara kuratorn. Den stora skillnaden är att samhället har förändrats runtomkring och vår syn på barnen och lagstiftningen kring barnen har ju påverkat också kuratorsrollen mycket så att det är barnen som också varit med och format kuratorsrollen. Dom kan att det finns en barnkonvention. Barn behöver inte ha det hur som helst, dom allra flesta känner till BRIS för dom har varit duktiga på att göra reklam för sig, de vet att man kan ringa dit.. Så att dom tar kontakt på ett annat sätt, det gör också föräldrar, det är inte så mycket skam o skuld och så utan mer okej”.

Enligt D-Wester bör en skolkurator ha tillgång till ett professionellt nätverk för att behålla sin professionalitet och utvecklas i sin yrkesroll. Hon påpekar att många skolkuratorer är ensamma i sin yrkesroll men att det ofta ordnas regionala skolkuratorsträffar. Våra respondenter som alla jobbar inom samma kommun berättar att alla kuratorer som finns på kommunens olika skolor, träffas regelbundet samt att de har telefonkontakt där de bollar idéer och diskuterar metoder med varandra. De har även handledning och fortutbildning tillsammans och ser varandra som stöd trots att de inte direkt arbetar tillsammans. Vi tolkar detta som att skolkuratorerna själva har löst bristen på arbetskolleger genom att använda varandras kompetens, även om de inte konkret jobbar tillsammans. Vi får därför intrycket av att våra respondenter känner sig trygga i sin yrkesroll och ingen uttalar att de känner sig ensamma och utlämnade, även om flera helst skulle ha sett att de kunde jobba två och två..

”Dels har vi handledning tillsammans, , kör telefonlistan rakt upp och ner och så ringer man och bollar. Fast man får ju inte känslan på samma sätt, man är ju inte på stället. Men man bollar ju avidentifierat. Och sen har vi också, det började för några år sedan att när det kommer en ny kurator så har vi mentorskap. Och den blir det ju då man ringer inledningsvis. Men vi är ju rätt upptagna så då ringer vi vem som helst och det är ok att ringa till vem som helst”.

Både Backlund och D-Wester tar upp problematiken med att vara ensam socionom som jobbar bland pedagoger. De hävdar att det ofta blir lärarna, naturligtvis med ett lärarperspektiv, som bestämmer vad skolkuratorn ska göra. Ofta kommer lärarna med en problemformulering i handen och säger vad man ska göra åt problemet. Vår studie visar inget som tyder på detta. Våra respondenter var istället tacksamma över samarbetet med lärarna och ville gärna ha lärarnas åsikt om problemet eftersom lärarna oftast känner eleven bättre. Vi fick också en kommentar om att det är ibland bättre att lärarna försöker lösa problemet eller konflikten själva eftersom eleverna ofta känner sin lärare mer än skolkuratorn.

”En av de saker som är tungt med att jobba som kurator är ju det att man är själv i jobbet. Där får man ju använda sig av andra helt enkelt, jag använder mig jättemycket av skolsköterskan, vi stöttar varandra jättemycket. Och så sen då naturligtvis de andra kuratorerna, att man ringer och bollar och så”

Samverkan beskrivs av alla våra respondenter som oerhört viktigt för att få det bästa stöd och hjälp för elever med svårigheter. Flera respondenter har ett nära samarbete med skolsköterskan. Ofta kan eleven börja hos skolsköterskan med t ex ont i foten eller magen. En uppmärksam skolsköterska släpper inte eleven om hon uppfattar något annat som ligger till

grund. Hon kan själv börja prata med eleven, ha samtal tillsammans med kuratorn eller lämna över till skolkuratorn. Vi tolkar detta som att skolsköterskan och skolkuratorn är två professioner som bör ha ett nära samarbete och som kan ha oerhört starkt stöd av varandra.

”Många går ju i samtal hos skolsköterskan, och det räcker gott och det är perfekt, där är det ju oerhört bra också att de faktiskt har två olika personer att välja på. Jag menar vi vuxna går ju inte till en terapeut vilken so, utan vi vill ju känna nåt för den också. Ofta, inte helt ovanligt är ju att man börjar hos skolsköterskan, inte så farligt man kan alltid gå dit och säga att man har ont någonstans och går sen vidare till mig så kan det ju vara också”.

SOU 2006:19 tar upp samverkan mellan olika verksamheter som en viktig punkt för att nå ökade resultat. En individ med svårigheter behöver ofta insatser från olika instanser och saknas då samarbete blir det ofta frustrerande för personen som tar del av tjänsterna eftersom de måste möta så många olika människor. De flesta verksamheterna vill idag expandera, men ofta innebär det bara att verksamheterna konkurrerar med varandra istället för att fokusera på det de är bäst på, och samarbeta för att få en helhet. SOU 2006:19 föreslår att de olika verksamheterna ska fokusera på kostnader, så kommer samverkan av sig själv.

Vi uppfattade våra respondenter som positiva till samverkan. Dels samverkan med de olika professionerna på skolan, men även med Ung öppenvård, som hjälper vid drogproblem, IFO, om familjen behöver stöd, och BUP vid mer psykiatriska allvarliga svårigheter. Samtidigt ville de flesta av våra respondenter arbeta mer med förebyggande arbete och det innebär ju ofta att man samarbetar med andra yrkesgrupper. Samverkan innefattar även föräldrarna till eleven. Våra respondenter som arbetar i de lägre klasserna har i stort sett aldrig samtal med en elev utan föräldrarnas vetskap. De första mötena kan föräldrarna vara ovetande om, men skolkuratorerna försöker alltid få eleverna att berätta hemma att de pratar med skolkuratorn. Skolkuratorn kan även efter ett godkännande av eleven ringa föräldrarna själv.

”Jag kör alltid att jag vill att de ska berättas för mamma och pappa därför att och då brukar jag ge som argument helt enkelt att det är ganska vanligt att det är saker som kommer fram under samtalen som man faktiskt behöver prata med mamma och pappa om. De flesta köper det och jag måste säga det att antagligen är jag ganska tydlig med att jag tycker att det är bra så att det är oerhört sällan som de inte tycker att det är okej att berätta för mamma och pappa så. En del vill att jag ska ringa och berätta men oftast gör dom det själva”.

Systemteorin betonar hur viktigt det är med balans i systemet och det behövs därför ofta att skolkuratorn inkluderar hela familjen i sina samtal. Eftersom en vanlig anledning till att barn mår dåligt är separationer mellan föräldrarna är det viktigt att titta på familjens homeostas, eller om familjens balans har blivit förändrad pga att en eller flera familjemedlemmar har flyttat. Finns det många konflikter i familjen kan systemet genomgå en symmetrisk upptrappning vilket innebär en tävlan mellan familjemedlemmarna om att vara bättre än den andre. Får barnen för mycket ansvar och är för självständiga eller att föräldrarna inte har tid att fostra sina barn, är det lätt att hierarkin förändras och barnen tar över föräldrarnas ansvar. För att skolkuratorn ska kunna hjälpa eleven på bästa sätt är det viktigt att få ett helhetsperspektiv för eleven för att se om det är familjesituationen som påverkar skolsituationen eller tvärtom.

Trots att skolkuratorn har fått en mer synlig roll i skolan är det många som eftersträvar en mer lättillgänglig skolkurator. Den senaste Brisrapporten tar upp svårigheten med att få tag på

skolkuratoren och elevernas frustration över detta. Det får inte vara för svårt att få en tid och skolkuratoren måste ha tid till elever som behöver prata akut.

”Jag tror att kuratorn nog har fått mer status än vad man haft tidigare, det tror jag, samarbetet, teamarbetet mellan mentorer o skolkuratorer och elevhälsoteamets position i skolan har ju också, tror jag, har ju också gjort att det blivit förändrat. De flesta vet att kuratorn finns, självklart, vem är det, och så tar man reda på det”.

7:3 Elevproblem/Vilken problematik har eleverna?

”Att sociala relationer betyder mycket för välmåendet är förstås ingenting nytt. Unga har alltid känt sig ensamma. Det som är det nya är den vikt som tilldelas i förståelsen av elevers välmående. Sådant som tidigare knappt existerade (skilsmässor), sådant som var accepterat (aga i hemmet), eller sådant som inte fick finnas (pojke- eller flickvänner), lyfts idag fram som orsaker till att unga människor mår dåligt” (Landahl, 2006, s.209).

Vi presenterar analysen och resultatet av elevproblem utifrån attityder, skilda föräldrar, skolprestationer, mobbing, andra vuxna, ”barns mående”, tjejer-killar och alkohol.

Attityder

”Idag tänker de och reflekterar på ett annat sätt där de också får, blir uppmuntrade i det. Det medför ju också att de tänker kring sin skolsituation på ett annat sätt. Det som jag reagerar på är kanske sånt där som med hur man bemöter varandra, attityder och så. Det är ju föräldrarnas stora jobb, men också att man ska jobba i skolan med det. Jag kan se en stor förändring när det gäller det här med attityder, vem är det som bestämmer? Det finns många barn som idag har sprungit förbi hierarkin hemma, jag skulle vilja säga, återta föräldramakten, upp på barriaderna! Det är de vuxna som bestämmer, det är inte barnen, Vissa saker är inte förhandlingsbara, det är så, punkt slut. Vissa saker vet vi bättre och så får man hoppas att någon förstår det.”

SOU 2006:77 rapporten pekar på att den psykiska ohälsan har ökat i Sverige ända sedan första världskriget och att ökningen sker fortare bland unga. Sverige framläggs också som det land där individualiseringen och självförverkligandet växt sig starkast i samhället vilket också anges som en faktor till ökad psykisk ohälsa. Fyra empiriska studier visar på ökad risk för psykisk ohälsa i individualistiska och sekulariserade samhällen. Individualisering medför också att barn i Sverige lär sig att tänka mer kritiskt och ifrågasättande idag (SOU 2006:77).

Otillräckliga gränser kan också kasta om hierarkin i hemmet om föräldrarna inte orkar axla rollen som föräldrar fullt ut. Barnen kan ta över och bestämma både vad som gäller för honom eller henne och ibland kanske även för hur det ska vara med regler och bestämmelser för hela familjen. Om roller i familjen kastas om och stör auktoriteten i föräldrarnas subsystem gentemot barnen, kan det bli svårare för hela familjen att hantera framtida konflikter och andra situationer (Lundsbye m fl, 2000).

Flera av våra kuratorer vittnar om en beteendeproblematik hos eleverna som beskrivs bero på flera olika faktorer. En del barn har en diagnos och behöver bemötas utifrån det, andra får en diagnos kanske när de börjar på gymnasiet efter att ha haft en skolgång som inte varit så bra. En avsaknad av vuxna runt barnen/ungdomarna tas upp som ytterligare en faktor vilket i sin tur kan generera i att föräldrar inte har den tid och ork det krävs för att sätta tillräckliga

gränser i hemmet. Fungerar det inte bra hemma kanske det inte fungerar så bra i skolan eller om det inte fungerar så bra i skolan fungerar det inte bra hemma heller.

Skilda föräldrar

”Något som återkommer alldeles för ofta är det här med separerade föräldrar. Där barnet inte mår bra i det, det gör ju inga barn precis i början naturligtvis, det är ju en kris men där föräldrar inte fixar att fortsätta vara föräldrar tillsammans, utan där barnen dras med alla, antingen att man slåss om barnen eller att man har delat boende varannan vecka men man pratar inte med varandra. Då hamnar barnen i det, eller separerade föräldrar där den ena är helt försvunnen, en klar majoritet av dem som har kontakt med skolkuratoren har separerade föräldrar”

En anledning till att familjestrukturen är i gungning kan vara att föräldrarna separerar. I den omedelbara skilsmässan befinner sig familjemedlemmarna ofta i en kris vilket i sig påverkar alla inblandade. Om föräldrarna sen inte kommer överens oavsett om det gäller barnen eller annat påverkar det barnens mående. I ett senare skede kanske föräldrarna träffar nya partners som i sin tur kan medföra egna barn och att en ny familjekonstellation skapas där regler och gränssättning inom familjen ska svetsas samman. Detta går många gånger bra men andra gånger går det inte alls lika bra.

”De separerade barnen, och när samhället ser så ut och det är inget att de vuxna gör fel, utan så här ser det ut nu i den tidsandan vi lever, men vad behöver de här barnen ha? På vägen? Där tror jag att man har börjat vakna upp. Och som jag säger, där hör en hel del föräldrar av sig också, nu ska vi separera, vad ska vi tänka på? Ska vi ha barnen varannan vecka?”

BRIS rapporten pekar på att många föräldrar som separerat försöker att undanhålla barnen hur ledsna de är men eftersom barn alltid känner av föräldrarnas mående blir budskapet istället att man inte ska visa sina känslor (1/2008 BRIS-rapporten). SOU 2006:77 visar statistik på att skilsmässor inte ökar och man drar där slutsatsen att de flesta barn med separerade föräldrar sannolikt mår ganska bra ett tag efter separationen. Både skolkuratorerna och Bris-rapporten visar att separationer mellan föräldrar påverkar barns mående negativt även om det också finns många separationer där barnen mår bra.

Även om det statistiskt sett inte förekommer fler skilsmässor idag än det gjorde på 1970-talet så menar vi att man måste räkna med fler faktorer för att se helheten. Eftersom det t ex är mer vanligt att båda föräldrarna arbetar idag så innebär det för barnen att föräldrarna har mindre tid att finnas till hands. Om föräldrarna både är separerade och arbetar heltid blir konsekvensen att det är tuffare att få tiden att räcka till åt alla måsten. Vår tolkning är att vårt allt mer individualiserande samhälle i kombination med att båda föräldrarna arbetar ger barnen tuffare levnadsvillkor.

Skolprestationer

”Och jag har faktiskt mött rätt så många elever den sista tiden som säger; jag har så dåligt självförtroende. Och då kanske de går i åttan eller nian. Jag klarar inte av.. Det finns ju också de eleverna som känner väldigt stor press, skolmässigt, duktiga elever, högpresterande elever. Som känner att de inte räcker till, de mår väldigt dåligt.”

I SOU 2006:77 framkommer i flera undersökningar att ungdomarna själva upplever att en stor anledning till stress är skolan med t ex betyg, prestationer och eget ansvar. Att många faller under trycket och inte klarar sig visar statistiken om att 10 % av alla grundskoleelever och 28 % av alla gymnasieelever går ur skolan utan slutbetyg. Skolan idag utgår mer utifrån eleven som individ vilket också ställer högre krav på eget ansvar i skolarbetet. Elever upplever att det är bra att inte ställa frågor för då tror läraren att man inte förstår allting (SOU 2006:77).

”Så skolan är en arena, alltså det är en fantastisk arena för barnen att växa, men det är också väldigt lätt att trilla ner och misslyckas. Det är ju den här balansgången, för man ingår i ett system, man ingår i ett betygssystem, man ingår i ett målsystem, man ska prestera saker. Och klarar man inte det, i det systemet, då kan man falla väldigt långt ner. Om det inte finns de där skyddsneten som vi pratar om här, vuxna som ser en och fångar upp en, kan komma med alternativa lösningar, vad jag kan göra istället? För det kan också bli ett stort misslyckande”

Samhället och skolan har genomgått en stor förändring där allt mer ansvar ligger på eleverna. Detta i kombination med en högre föräldrafrånvaro ser vi som viktiga faktorer till att många barn inte riktigt klarar trycket. Vi har idag en högre lärartäthet och fler skolor har tillgång till skolkuratorer och övrig personal i ett elevhälsoteam. Samtidigt arbetar båda föräldrarna och har inte alltid den tid som behövs för att stödja barnen att växa i den alltmer krävande skolformen vi har idag. Så länge som allt går bra för barnen finns det säkert ofta tid i hemmet att lösa konflikter och skolproblem när de inträffar men problem som mobbing, inga kompisar, dåligt självförtroende kan vara svårt att hantera och lösa för föräldrarna.

Mobbing

Rapporten ”Tänk långsiktigt” definierar mobbing som en systematisk och medveten kränkning som utförs mot ett barn eller vuxen av andra barn eller vuxna. Mellan tre till tio procent, beroende på hur man mäter och definierar mobbing, av alla barn uppger sig vara utsatta för mobbing. Det är oftare yngre barn och oftare pojkar än flickor som uppges vara mobbade (Thullberg m fl, 2004).

Barnen i BRIS-rapporten vittnar om att de försökt prata med vuxna på skolan om att de känner sig mobbade och att de blivit lovade hjälp men att inget sedan hänt eller blivit bättre. Barn säger också att de i sina försök att få hjälp blivit kränkta av lärare som påstått att de bara inbillar sig och att det inte är som de upplever och känner. Att vara utsatt för mobbing kan få förödande konsekvenser för ett barn med dålig självkänsla som resultat. En strategi kan bli att barnet helt enkelt accepterar mobbingen och lär sig leva med detta (1/2008 BRIS-rapporten).

”De elever som varit utsatta för mobbing och kränkningar som hamnar...det är ju långt ifrån alla på nåt sätt utan det är oftast de som man som personal känner att det här är en elev, där man ser att de får svårigheter i sociala relationer och det gör att de hamnar i situationer som blir fel och som ofta tar på sig en offerroll, då är det ju väldigt ofta så att de har med sig det hemifrån, alltså föräldrarna gapar. Barnen mobbar.”

Skolkuratorerna berättar att alla skolor arbetar aktivt med antimobbingteam och att man plockar upp många elever där. Ändå berättar både våra skolkuratorer i intervjuerna och barn i Bris rapporten om att mobbing är ett vanligt fenomen som förekommer på många håll.

”I år har jag haft många ettor som har varit dåliga, skickat vidare till BUP å så, diagnos med djupa depressioner. Men jag tänkte på också, jag tycker också att jag möter såna som kommer i årskurs ett och som varit utsatta för mobbing i grundskolan, det är inte så ovanligt det har vi väl pratat om att skolsköterskan möter också. Att man varit illa utsatt kanske under hela sin grundskoletid eller någonting, det blir lättare att prata om när man kommit till en annan skola.”

Dan Olweus identifierar i sin bok ”Mobbing i skolan” två former av mobbing; direkt mobbing där det sker ganska öppet mot en individ och indirekt mobbing där en individ blir utfryst och står utanför gemenskapen i en grupp. Elever som känner sig mobbade upplever alltför ofta att de inte får någon hjälp av vuxna. Passiva mobboffer kännetecknas i Olweus bok av att vara mer ängsliga och osäkra och som inte ger igen eller slår tillbaka när de blir angripna av omgivningen. De som mobbar bär ofta på en aggressivitet både mot kamrater och vuxna i deras närhet. Olweus går emot den vanliga uppfattningen om att mobbare egentligen är osäkra och mår dåligt inom sig och menar att de istället oftare antingen har mindre ångest och osäkerhet än andra eller lika mycket som den genomsnittliga ungdomen/barnet har. Däremot kan de som ”hänger på” och deltar mer eller mindre i en mobbingsituation må mer eller mindre dåligt av att vara inblandade. Barn som mobbar har eller får oftare problem med kriminalitet och alkohol visar de undersökningar som Olweus både själv har gjort och som han hänvisar till (Olweus, 1991).

Vår tolkning av problemet mobbing är att för få eller fel åtgärder från skolan gör att fenomenet fortsätter att existera. Tidigare forskning visar att mobbing fortsätter vara ett problem år efter år och det är det något som skolan ännu inte lyckats komma tillrätta med.

Andra vuxna

”Hur funkar den här eleven? Hur möter vi upp den här eleven? Vad är det för problem? Det här är ju hela samhällsstrukturen, vi har ju de ensamma barnen. Ensamt och det behöver ju inte vara ensamt i den bemärkelsen att man inte har några kamrater, men var finns de vuxna?”

En studie från slutet på 70-talet visar att kontakt med andra människor är avgörande för hälsa och människans överlevnad. Däremot så finns det ingen entydig bild i efterföljande studier om att mänsklig kontakt främjar psykisk hälsa. Utav fem studier gällande vänskapsrelationer visar en effekt enbart på pojkar och en annan visar att relationen har ett skydd mot utveckling av depression. De andra tre visar inget samband alls. Det är viktigt att ungdomar har tillgång till vuxna men att det är innehållet i kontakterna som är det viktiga inte antalet. En bidragande orsak till god psykisk hälsa är att det finns vuxna som hjälper ungdomarna med att inse sitt eget värde. Eleverna uppger själva i rapporten att en bra relation mellan lärare och elev motverkar stress i skolan (SOU 2006:77).

”Det känns som om barn är med övergivna idag. Att det finns för få vuxna som orkar och ser och finns till hands på nåt sätt i familjer och så. Man får ett väldigt stort ansvar för sig själv och ofta också tycker jag att man upplever att de inte vill belasta sina föräldrar med sitt må dåligt, sina problem och så. Tuffare krav, vad ska jag bli, vad ska det bli av mig?”

Barn beskriver hur viktigt de tycker att det är att det finns någon vuxen att prata med och hur viktigt det är för dem. Dessa vuxna finner barnen oftast i sitt nätverk men alla har inte någon (1/2008 BRIS-rapporten).

Återkommande i våra intervjuer tas det upp att barn är mer ensamma idag. Föräldrarna arbetar och skolpersonalen har inte alltid tid att engagera sig i varje elev. På en av skolorna där vi gjorde en intervju har de en anställd person som arbetar med eleverna utanför lektionstid vilket vi ser som en bra lösning. Vår tolkning är ändå att detta är något som behöver lyftas upp och diskuteras för att hitta framtida lösningar på.

”Barns mående”

”Jag ska inte säga att barnen mår sämre idag. Det som är så spännande när man är på en skola är att man får ju träffa alla goa barn, alltså det är ju mycket positivt också. Men visst är det krångligt att vara barn och ungdom, det är det. Det är jättekrångligt.”

Många ungdomar beskriver att de i hemmet lever i psykisk misshandel och emotionell omsorgssvikt bakom familjens stängda dörrar och att de enda alternativen ungdomarna själva ser för att komma undan är att antingen flytta hemifrån eller att ta livet av sig. Symptom som barnen beskriver är självskadeproblem, ätstörningar, depression och ångest. En anledning till att barn mår dåligt kan vara att syskon av olika orsaker tar all uppmärksamhet av föräldrarna vilket resulterar i att de andra barnen i familjen försöker att inte vara till besvär och drar sig allt mer undan. Orsakerna till att man lever i skuggan av ett syskon beskrivs som att vara allt från en mer eller mindre allvarlig diagnos på syskonet till att syskonet har ett utåtagerande beteende eller är inblandad i kriminalitet (1/2008 BRIS-rapporten).

”Sen är ju alltså självkänsla, självförtroende den egna bilden; Vem är jag, duger jag, vad ska jag bli, hur ska detta gå, kamratrelationer, direkt eller indirekt kan det ju också vara någon inlärnings eller med det här pedagogiska kring skolarbetet”

Om familjens homeostas är ur balans rubbar det alla familjemedlemmar. Om den yttre gränsen i ett system inte anpassar sig och är tillräckligt flexibel när den utsätts för påfrestningar och gränserna blir suddiga kan barnets individuella identitet tillintetgöras (Lundsbye m fl, 2000). Barn med hög KASAM präglas enligt Anonovsky av att ha en meningsfull tillvaro som också är begriplig och hanterbar. Miljön kring barnet är en viktig faktor som påverkar barnets mående och eftersom barn spenderar en stor del av sin tid både i skola och i hemmet är dessa två arenor av stor betydelse. Allteftersom barnet växer och kommer in i tonåren med hormoner som kan ställa till det, blir det ännu viktigare att dessa arenor är i balans (Antonovsky, 2005).

”Jag pratar med honom om att prata om vad som händer och vad har du i dig, han är jättearg, han är så arg att det går att ta på ilskan”

Skolkuratorerna berättar i intervjuerna om en bred problematik med exempel som djupa depressioner, svåra hemförhållanden, övergrepp, stress, oro, ont i magen, press hemifrån, en känsla av otillräcklighet, dåligt självförtroende och en känsla av att vara annorlunda. Vår tolkning är att dessa symptom på dåligt mående hos barn har flera orsaker som samhället inte riktigt klarar av att hantera. Att se och upptäcka barn och ungdomar som har det jobbigt kräver tid och engagemang, både i hemmet och i skolan. Vi tror att den psykosociala kompetens som skolkuratoren har skulle kunna göra en skillnad. En lagstadgad förändring med skolkurator på varje skola med fler timmar än vad som finns idag skulle skapa möjlighet för att fler barn blir hjälpta.

Tjejer-killar

”Sen är det ju skillnad i den bemärkelsen att omvärlden gör en skillnad det finns ju olika förväntningar på pojkar och flickor, både när det gäller hur de ska vara i skolan, en kille som brötar runt eller skämtar har man ofta en större tolerans än en tjej som gör likadant. Och det här med utseende, hur ska man vara som kille, vad tror de att tjejerna förväntar sig och tvärtom, där blir det en skillnad.”

I utredningen framkommer att det är vanligare med stressrelaterade symtom bland flickor men att själva ökningen är lika stor mellan könen. I studier i länder där det är stora skillnader mellan könsrollerna visar också stora skillnader i förekomsten av stressrelaterade symtom. Rapporten menar att det är den sociala konstruktionen av könen som är anledningen till att det finns könsskillnader inte det faktum att man är pojke eller flicka (SOU 2006:77).

Framför allt flickor i puberteten känner av pressen och kraven från samhället där de ska vara perfekta till kropp och utseende. Frågor som hur de ska hantera relationen till killar, ha sex men inte med för många för att inte bli kallad hora eller att dricka alkohol men helst inte för mycket, tar mycket tid och är svåra att hantera. Pojkar uttrycker sig annorlunda än tjejer och är ofta mer utåtagerande. Många gånger kan pojkar inte hantera sin aggression och ilska svämjar liksom över okontrollerat. Pojkarna beskriver dubbelt så ofta som flickor att de är mobbade där många situationer kring gymnastiken beskrivs som riktigt kränkande. Pojkar beskrivs som mycket mindre verbala i sina kontakter med BRIS än vad flickor är (1/2008 BRIS-rapporten).

”Det är jättesvårt med tjejerna sinsemellan och där har det blivit mycket, mycket tydligare att mobbningsituationer börjar på nätet, MSN, SMS, tykenheter och sånt. Jag brukar säga till tjejerna att det mesta klarar ni av själva, ni håller på och övar er i konflikthantering, inför livet. Men ibland måste vi vuxna komma in för att kunna hjälpa er.”

Alkohol

Ungdomar uppger i undersökningar kring konsumtionen av alkohol att en fördubbling skett mellan åren 1982-2000. Alkoholkonsumtion anges också i rapporten som en av två faktorer till att den psykiska ohälsan har ökat. Den andra faktorn är att unga människors förväntningar på livet var högre än de faktiska livsmöjligheterna vilket vi tror hänger ihop med det individualistiska och sekulariserade samhälle vi har i Sverige (SOU 2006:77).

”Det påverkar mitt arbete på det sättet att de elever jag har kontakt med eller som alla har kontakt med, och om man pratar om dem så ingår ofta oron för vad händer på helgerna, vilka umgås han eller hon egentligen med, hur mycket alkohol förekommer egentligen. Vad som ger mig större huvudbry eller som ger mig mer jobb det är föräldrars sätt att hantera det i så fall tänker jag. Både sin egen alkoholkonsumtion och hur man förhåller sig till ungarna. Hur okej är det att dricka alkohol när man går på högstadiet, och vilken koll har man på sina barn”

Skolkuratorernas bild av alkohol bland ungdomarna visar att det är något som alla vet förekommer men som eleverna själva inte tar upp i sin kontakt med kuratorerna. Flera av kuratorerna har en oro om att ungdomar idag dricker större mängder när de dricker alkohol och berättar att det i samband med fylla vid ett flertal tillfällen förekommit övergrepp där tjejer blivit sexuellt utnyttjade av flera killar samtidigt.

7.4 Arbetsmetoder/Hur arbetar skolkuratoren med elevernas problem?

Eftersom en skolkurator inte har någon specifik påbyggnadsutbildning efter sin socionomexamen, finns det inga konkreta arbetsmetoder speciellt utformade för en skolkurator. Vår studie visar ändå att respondenterna har en oerhörd kompetens som de själva skaffat sig genom tidigare erfarenheter, enstaka kurser och fortutbildningar som innefattar både sociala problem, teorier och metoder för att lösa dessa. Våra respondenter berättar om olika metoder för att hjälpa, där varje skolkurator till slut hittar sitt eget arbetssätt, oftast en blandning av flera olika teorier och metoder

”Vi har en pärm där vi samlar metoder som vi provat på själva och som vi kuratorer i vår kommun delar med oss till varandra och som vi reviderar varje år”

Stödsamtal

D-Wester definierar stödsamtal som; inte vilket samtal som helst, utan ett samtal med ett mål och ett syfte där elevens situation och hjälpbehov står i fokus (D-Wester, 2005, s.60). Många samtal hos en skolkurator sker på någon annans uppmaning, föräldrar eller lärare och då kan mycket energi gå åt till att skapa en relation och få eleven att känna tillit. Det är alltid lättare att skapa en arbetsallians med eleven om han/hon kommit självmant.

”Jag försöker förklara för ungarna hur jag tänker, för jag brukar fråga om allt möjligt från början. Bara för att få en bild av vem är du. I vilket sammanhang lever du i och det kan han köpa”

D-Wester beskriver begreppet KASAM och förklarar hur viktigt det är att i samtalet få eleven att känna KASAM, d.v.s. att man känner ett sammanhang i samtalet. Målet med samtalet utifrån KASAM är ju att göra så att tillvaron inte blir mer förvirrande för den unge, utan att situationen blir mer begriplig, hanterbar och meningsfull. Genom att respektera eleven och ta honom eller henne på allvar skapar man en känsla av meningsfullhet. Begriplighet skapas genom att eleven själv förstår sina tankar och varför man tänker och reagerar på vissa sätt. Det är viktigt att skolkuratoren får eleven att våga prata, för att kunna reflektera över sig själv. Hanterbarhet kan fås genom att inse vilka resurser man faktiskt har för att kunna påverka sitt eget liv. Vår studie visar att fokusera på sådant som fungerar hos eleven, istället för att koncentrera sig på problemen, är ett viktigt verktyg som en skolkurator kan använda eftersom många av barnens/ungdomarnas problem handlar om ensamhet, självförtroende och självkänsla.

”Det tycker jag det är det största verktyget, att hitta elevens egna möjligheter, att du faktiskt kan påverka alltså. Och det tyckte ungdomarna var viktigast, att skolkuratoren ska kunna ge hopp. Att jag kan förändra min situation, jag har möjligheter. Och jag jobbar ju mycket med både här idag och även tidigare visst jag kan se att den här har en jättetrasslig hemsituation men jag som skolkurator har inte alltid mandat och gå in och förändra föräldrarna, men här har jag Kalle eller Stina och då får jag ju jobba där och det är ett slit för då vet man att jaha och så går de hem. Och det är ju det som vi i skolvärlden många gånger känner, men hur har de det hemma? Men nu är vi här och där får man inte tappa bort sig i att det inte är någon idé utan jobba med självhjälp och framförallt hitta sina egna styrkor så att säga”

Även Backlund beskriver samtalen som skolkuratorns största arbetsverktyg och då med fokus på självförtroendestärkande. Hon menar att samtalen också handlar mycket om familj och

konflikter. Våra respondenter berättar att merparten av samtalen handlar om problem i familjen, separationer och konflikter, och att stärka elevens självkänsla. Vi ser dessa problem som en orsak till dagens individualiserade samhälle där resultaten styr. Vår studie visar på att hjälp till självhjälp för eleverna, är en viktig del av arbetet för en skolkurator.

”Men även att möta eleverna i det här kognitiva och där ingår ju mycket tanke-känsla-handling att du kan påverka din egen. Sen om man väljer att kalla det salutogent, allt hänger ju ihop. Sen vad man kallar det men det blir väldigt tydligt när man sitter på en skola att man jobbar med mycket positivt tänkande. Man hittar det som är bra, det är oerhört viktigt”.

D-Wester beskriver olika verktyg en skolkurator kan använda sig av i samtalet, bland annat tar hon upp hur man kan rita en nätverkskarta för att beskriva sin familj, vänner och andra viktiga personer för eleven. Det blir dels ämnen för samtalet men det kan också vara ett sätt för eleven att se hur många personer som faktiskt är viktiga. Våra respondenter använder familjekartan, som är en variant av nätverkskartan, som ett hjälpmedel för att se personer och relationer i elevens närhet. Det blir konkret när man skriver eller ritat upp relationer på ett papper och det är lättare för eleven att se orsaker till varför man reagerar som man gör. Även för skolkuratoren är det bra att känna till vem och varför eleven känner närhet till eller är i konflikt med. Att ställa frågor som eleverna ska svara på enligt en skala är också effektivt enligt våra respondenter. Det blir väldigt uppenbart för eleverna när en förändring har skett och det blir lättare att förstå att man faktiskt kan påverka sin situation själv.

”En sak som vi nästan alltid hamnar på, på olika sätt det är ju skalfrågorna, det är ju typiskt lösningsfokuserat, det är bara så enkelt och så läckert. Ungarna är klockrena med det. Och det är också som en slags uppföljning där de kan se; senast igår var jag..., var träffades vi, i början på februari, mådde jättedåligt och då skalfrågan 0-10, februari, nu, mars och så, får man det där, vad är det som gjort att det blivit så pass mycket bättre. Vad skulle hända för att det skulle bli lite, lite bättre. Och i det också mirakelfrågan, för att komma ur det här att: det går inte att göra någonting åt det utan att om du nu går och lägger dig och du sover och du vaknar då; hur skulle det då vara”.

Konsultation

Backlund definierar konsultation mellan skolkurator och lärare som problemlösning i samarbete mellan en specialist och en annan person med ansvar för eleven. Backlund menar att konsultation till lärarna är en effektivare användning av resurserna än direkt elevkontakt. Våra respondenter talar om att konsultation till lärarna alltmer ingår i deras arbetsuppgifter. De flesta ser det som ett bra sätt att hjälpa lärarna att ta hand om konflikter och bråk i klassrummen själva, eftersom det är lärarna som har ansvaret för att undervisningen fungerar. D-Wester beskriver konsultation som handledning för lärare utifrån en elevs problem. Våra respondenter talade mer om konsultation utifrån grupprocesser och konflikter bland eleverna, som till slut kanske hamnar hos en individ.

”Jag har lite klassarbeten men någonstans kan jag ibland känna att det är viktigt att man framför att jag tror att du som pedagog kan ta hand om detta mycket själv, vi kan göra det ihop men det är du som någonstans ska bära relationen som mentor framöver, jag kommer inte att finnas där och det är dig de ska lita på, de är du som ska se de här processerna och där är det ju mycket konsultativt arbete som man har mot lärarna i ett ärende dom faktiskt ansvarar för”

På frågan om lärarna inser att de ibland behöver hjälp med situationen i klassrummet svarar en respondent att det är olika med olika lärare, men att hon själv alltid föredrar att jobba tillsammans med läraren istället för att ta över. Läraren kommer med största sannolikhet att möta fler liknande situationer, och kan då genom samarbetet med en skolkurator, få egna verktyg att lösa problem och konflikter med. Backlund efterfrågar särskilda riktlinjer för konsultation och våra respondenter verkar arbeta utifrån hjälpen, istället för med genomarbetade metoder. Backlund hävdar att diffusa strategier kan få både skolkuratoren och läraren att få oklara roller och det blir oklart vem som egentligen har ansvaret. Våra respondenter verkade alla ha klart för sig vad de ska göra på en konsultation, men hur de genomförde den berodde ofta på var problemet låg.

Landahl förklarar att lärarens förändrade roll ligger till grund för att konsultation behövs. Lärare får numera ta hand om både fostran och omsorg, samt naturligtvis undervisningen. Men utan att den sociala delen i klassrummet fungerar, fungerar inte heller undervisningen. Landahl betonar att lärarna inte alltid har den rätta kompetensen för att klara av den sociala delen, men att de ändå måste vara både kurator och polis. Vi tror att denna förändring delvis ligger till grund för att konsultation från en skolkurator eller skolpsykolog behövs.

Förebyggande gruppverksamhet:

Att jobba i grupp rekommenderar både D-Wester, Backman och elevpropositionen, men de flesta av våra respondenter säger att de inte hinner med gruppaktiviteter i den utsträckning de skulle vilja. Det är oftast en skolkurators uppgift att vara med på elevhälsoteam och antimobbingteamen, men ytterligare aktiviteter hinns oftast inte med. Några respondenter har ansvar för livskunskap, vilket kan förklaras som ett diskussionsforum för eleverna om värderingar, relationer, sex och samlevnad och övrigt som kan höra livet till. Detta ses som en bra förebyggande verksamhet av de flesta. Tjej- eller killgrupper pratar några respondenter om, men en sådan grupp blir oftast till när problemet redan har uppstått eller när konflikten redan existerar och kanske inte kan ses som en ren förebyggande verksamhet.

”Det handlar nog om att jobba i grupp är ganska tidskrävande, planeringen är ganska tidskrävande och att samla upp det efteråt. Sen så tycker jag att man ska vara två när man håller i en grupp och det är inte alltid den möjligheten finns, så det blir tidskrävande också. Men annars så tänker jag så här, där är vi olika som kuratorer, jag har inte jobbat så mycket med det, andra vill bara jobba med det”.

En respondent uttalade också att personligheten och egenskaperna hos skolkuratoren spelar in när man ska leda en gruppverksamhet. Det inte är alla skolkuratorer som passar till att leda en gruppverksamhet, man måste känna att man klarar av det, annars kan man göra situationen värre. Det kan också vara svårt när man som skolkurator arbetar ensam då en gruppverksamhet är lättare att leda om man är två samtalsledare. Några av våra respondenter hade ordnat t ex en tjejgrupp tillsammans med skolsköterskan eller fritidsledaren.

”Och sen så är det gruppnivå, det kan ju dels vara arbetslag, klasser, grupper, tjejgrupper eller individ. Och det är väl det som är så specifikt tänker jag också för vår utbildning, att vi är utbildade för att kunna jobba på olika nivåer vilket också innebär att man behöver jobba på helheten”.

Förebyggande gruppövningar är viktigt när det bildas nya gruppkonstellationer, t ex när man börjar en ny klass i sexan. En gruppövning kan lägga grunden till att det skapas trygghet och

stabilitet i gruppen. Vissa respondenter menar att det ibland är för sent att skapa gruppkänsla när eleverna redan grupperat sig själva. Genom att arbeta systemteoretiskt med gruppen ser man till helheten i systemet och inte endast till individen. Har gruppen problem söker man efter orsaker i relationer och kommunikation mellan eleverna, istället för att leta efter en enskild elevs problem. Det krävs förändringar av samspelsmönstren för att åstadkomma en lösning eller förändring av beteende hos eleverna. Eleverna påverkar varandra och påverkas av varandra. Det är därför viktigt att komma in med gruppövningar tidigt i en klass innan alltför många subsystem har bildats för att få en så öppen och trygg klass som möjligt, och där alla känner sig accepterade.

D-Wester betonar att förebyggande arbete måste finnas med som en medveten strategi i arbetsuppgifterna för en skolkurator. Det blir annars lätt att det akuta tar över. Vissa respondenter vittnar om just detta. De förklarar att om en elev mår dåligt går det inte att säga; kom om en vecka. Barn och ungdomar lever här och nu och nästa vecka kan det vara för sent, då kanske de inte vill prata. Samtidigt finns det förebyggande arbetet i elevhälsoteamen och de olika teamen för antimobbing, antidrog och likabehandling. Det är enligt läroplanen rektorn som har ansvar för att upprätta handlingsplaner för de olika förebyggande verksamheterna och därefter anställa personal som har den rätta kompetensen för att utföra dem.

8. Diskussion

8:1 Sammanfattning av resultat

Syftet med vår C-uppsats har varit att undersöka vilka problem skolkuratorn upplever att elever på dagens skola har. Vi ville också undersöka hur kuratorn arbetar med eleven/eleverna som har problem. Vår studie visar samband mellan att vårt alltmer individualiserade och målinriktade samhälle ställer stora krav både på barn och vuxna. Samhället vill att barnen ifrågasätter och är självständiga, samtidigt klarar inte de vuxna av att sätta de gränser och regler som faktiskt behövs för att barn ska utvecklas och må bra. Det är barnen som får betala när samhället kräver mer och mer av både föräldrar och barn. Både föräldrarna ska arbeta och det blir skola och fritids som har hand om barnen en stor del av dagen. Barnen vill ha mer tid av sina föräldrar eller andra vuxna. Både våra kuratorer och barnen i BRIS senaste rapport frågar sig; var finns de vuxna? Samtidigt har dagens målinriktade samhälle och skola medfört att stressen är stor för eleverna inför prestationer och betyg i skolan. Många elever mår dåligt men förväntas ta mer ansvar för sig själva.

Våra resultat pekar på att det är mer eller mindre nödvändigt för skolkuratorerna av att använda stärkande metoder så som salutogent perspektiv och KASAM i en skola som är så resultatstyrd och där det är lätt att känna sig misslyckad. Det är lätt att fly verkligheten med hjälp av droger och även om våra respondenter inte talar mycket om droger, finns de där som något som alla känner till men inte riktigt kan greppa. Separationer och skilsmässor ser vi som en av de största orsakerna till att barn och ungdomar mår dåligt. Det är alltid viktigt att tänka systemteoretiskt och se till helheten vid elevproblem och inkludera både hem, skola och fritid för att försöka återställa balansen i barnets liv.

Vår studie visar att yrkesrollen för en skolkurator har förändrats. Huvudfokus ligger fortfarande på individuella samtal men man arbetar i större utsträckning konsultativt mot pedagogerna. Vår studie visar att skolkuratorerna på grund av tidsbrist inte arbetar förebyggande och med grupper i den utsträckning som skulle behövas. Vår rekommendation är att lagstadga med två skolkuratorer på varje skola detta dels för att man ska kunna lägga mer tid till förebyggande arbete, hinna med alla barn och dessutom vara två som kan diskutera och vara till hjälp för varandra. Vi finner det också anmärkningsvärt att det ännu inte finns någon påbyggnadsutbildning speciellt för skolkuratorer, något som efterfrågades redan år 2000 i SOU 2000:19. Det krävs mer stöd av samhället för att ta hand om barnens psykiska utveckling och hälsa. Det borde vara självklart att det finns en skolkurator på heltid på varje skola. Vi rekommenderar dessutom att alla föräldrar enligt lag skulle ha ett visst antal dagar till förfogande varje år som man har rätt att ta ut ledighet från arbete vid problem för deras barn upp till 18 år.

Efter att ha genomfört vår studie skulle vi vilja avsluta med en tanke eller ett budskap som har hängt med oss och vuxit sig starkare längs hela arbetsprocessen; det är inte lätt att vara sig vara barn eller vuxen i dagens samhälle och vem har tid för barnen?

8:2 Förslag till fortsatt forskning

Om vi hade haft mer tid hade vi velat komplettera med en kvantitativ undersökning i form av en enkät till samtliga kommuner i Sverige för att kartlägga hur väl skolkuratorer är representerade på skolorna, hur de arbetar med eleverna och hur elevproblematiken ser ut. Det hade varit intressant att jämföra skolkuratorernas representation på skolorna utifrån kommunens ekonomiska förutsättningar, flyktingar, invandrare, antalet kommuninvånare etc. Vi hade också gärna undersökt skolan utifrån ett psykosocialt perspektiv.

TACK

Vi vill först och främst tacka de skolkuratorer som ställt upp med sin tid och delat med sig av sina erfarenheter och upplevelser som möjliggjort vår undersökning. Till Anita, vår handledare, som kontinuerligt gett oss respons på vårt arbete när vi önskat och handlett oss igenom hela processen med många goda råd och tips ger vi ett stort tack! Sist men inte minst vill vi tacka varandra för gott samarbete med mycket arbete men också många trevliga stunder med promenader och god mat när vi vandrat framåt i vår tankeprocess!

Referenslista

- Antonovsky, Aaron (1987): *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och kultur
- Backlund, Åsa (2007): *Elevvård i grundskolan*. Stockholm: Institutionen för socialt arbete
- D-Wester, Yvonne (2005): *Socionomen i skolan*. Stockholm: Gothia
- Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Körner, Svante/Wahlgren, Lars (2002): *Praktisk statistik*. Lund: Studentlitteratur
- Landahl, Joakim (2006): *Auktoritet och ansvar*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet
- Lundgren, Marianne (2006): *Från barn till elev i riskzon. En analys av skolan som kategoriseringsarena*. Göteborg. Intellecta Docusys
- Lundsbye, Maths (2000): *Familjeterapins grunder: ett interaktionistiskt perspektiv baserat på system-, process- och kommunikationsteori*. Stockholm: Natur och kultur.
- Olweus, Dan(1991): *Mobbing i skolan. Vad vi vet och vad vi kan göra*. Stockholm. Liber AB
- Runfors, M & Wrangsjö, B. (1984): *Familjemönster – Att förstå och beskriva familjer ur systemperspektiv*. Borås: Natur och Kultur.
- Schodt, B. & Egeland, T. (1994): *Från systemteori till familjeterapi*. Lund: Studentlitteratur.
- SOU 2006:77 *Ungdomar, stress och psykisk ohälsa. Analyser och förslag till åtgärder*. Slutbetänkande av Utredningen om ungdomars psykiska hälsa. Stockholm. Edita Sverige AB.
- Thullberg, Per/Wigzell, Kerstin/ Ågren, Gunnar (2004) :*Tänk långsiktigt*. Stockholm: Fritzes Förlag
- Tornberg, Gunnbritt (2006): *Bara man ser till barnets bästa*. Karlstad: Estetisk-filosofiska fakulteten

Internet

www.bris.se/upload/Articles/brisrapport_08.pdf

[www. Barnkonventionen.se](http://www.Barnkonventionen.se)

www.livet.se

www.sou.gov.se

www.codex.vr.se

www.riksdagen.se

Bilaga 1

Hej!

Vi är två studenter som går sista terminen på socionomprogrammet och som nu ska skriva vår C-uppsats.

Vi ska skriva om skolkuratorers roll och elevhälsan. Vi skulle gärna vilja intervjua dig för att ta del av dina erfarenheter som kurator.

Temat vi kommer att ta upp under intervjun:

Yrkesrollen

Hur löser man problem

Hur anser kuratorerna att elevernas problem ser ut

Samarbete tvärprofessionellt

Förebyggande insatser

Vi kommer naturligtvis inte att använda oss av ditt eller skolans namn, utan kommer att avidentifiera alla namn.

Vi hoppas att du har möjlighet att träffa oss någon gång mellan 12 mars och 20 mars. Intervjun kommer att ta mellan 1 och 1.5 timme.

Vi kommer att ringa dig under dagen eller under de närmaste dagarna för att se om Du har möjlighet att träffa oss och då boka in en tid för möte.

Tack på förhand!

Med vänlig hälsning

Ulrika & Ulrika

Har du frågor kan du nå oss på telefon:

Ulrika Bronsman 0707-167050

Ulrika Kjellberg Isip 0707-427081

Bilaga 2

Informationsbrev inför intervjuer med skolkuratorerna

Göteborgs Universitet
Institutionen för Socialt arbete
Studenter: Ulrika Bronsman och Ulrika Kjellberg Isip
Handledare: Anita Kihlström

Göteborg 080311

Hej,

Vi vill först tacka för att vi får lov att intervjua Dig som skolkurator inför för C-uppsats! Fokus på uppsatsen kommer att ligga runt ämnet "Elevproblem utifrån en skolkurators perspektiv".

Vi kommer att be dig dela med dig av dina erfarenheter och upplevelser av hur det är att arbeta som skolkurator .

Alla uppgifter som framkommer i intervjun kommer att behandlas konfidentiellt och du garanteras full sekretess. Aidentifiering kommer att ske vilket innebär att inga uppgifter kommer att kunna knytas till dig som skolkurator eller till vilken skola du arbetar på. Inga namn kommer att användas i vår uppsats utan vi kommer att hänvisa till en skola i en kommun i Väst-Sverige.

Intervjun kommer att hålla på i cirka en timma

Det är Du som håller i intervjun, inte vi, vilket innebär att du inte behöver svara på frågor som du inte vill eller kan svara på.

Du har möjlighet att avbryta intervjun när som helst.

Vi kommer att använda bandspelare i intervjun om det är okej med dig?

Vår färdiga uppsats kommer att vara en offentlig handling!

Du kan när som helst kontakta oss om du har några frågor.

Ulrika Bronsman 0707 – 16 70 50

Eller

Ulrika Kjellberg-Isip 0707- 42 70 81

TACK

Ulrika och Ulrika

Bilaga 3

Intervjufrågor

BAKGRUND

1. Hur länge har du/ni arbetat som skolkurator?
2. Vilken utbildning/ar har du/ni?
3. Hur länge har du/ni arbetat på den här skolan?
4. Hur många elever går på skolan du/ni är kurator på?
5. Ungefär hur många elever har du/ni kontakt med?
6. Vilken roll har du som kuratorn på skolan?
7. Har yrkesrollen förändrats under din tid som skolkurator och i så fall på vilket sätt?
8. På vilket sätt tror du att kuratorns roll har förändrats över tid?

ARBETSMETODER

9. Vår förförståelse är att om ett barn ramlar och slår sig så går barnet till skolsköterskan men om ett barn har det trassligt på något annat sätt (i själen) så går barnet till kuratorn. Hur väl stämmer/stämmer inte detta med verkligheten?
10. Hur skulle du själv vilja beskriva dina arbetsuppgifter?
11. Arbetar du enbart med elever individuellt eller är det också i grupp?
12. Arbetar du förebyggande, I så fall hur?
13. Är arbetet terapeutiskt, stärkande.....KASAM, empowerment??
14. Vilka arbetsmetoder använder du? Exempel....

PROBLEM BLAND UNGDOMAR

15. Vad har ungdomar för typ av problem?
16. Är det skillnad på killar och tjejer, och i så fall på vilket sätt?
17. Vad vill de ha hjälp med när de går till kuratorn?
- 18 Finns det andra elevproblem på skolan som inte kommer till kuratorn och vem hanterar detta i så fall?

- 19 Känner du att eleverna får den hjälp de vill ha/behöver?
20. Anser du att problemen ökat/minskat de senaste åren?
21. Vad tror du detta beror på?
22. Hur ser det ut med alkohol/droger, är det något som påverkar eleverna och ditt arbete?
- 23 Hur tror du som kurator att eleven upplever att skolan ser på och bemöter problematik?
24. Hur tror du som kurator att elever upplever skolan?

YRKESROLL

25. Vem diskuterar du behandling/åtgärder med?
26. På vilket sätt har ni tystnadsplikt?
27. Får du handledning?
28. Samarbetar ni tvärprofessionellt/i team?
29. Om ni gör det, på vilket sätt?
30. På vilket sätt är elevens föräldrar, lärare etc delaktiga?
- 31 Är det något som du skulle vilja göra mer, men inte har möjlighet/tid till?
32. Är det något som du/ni skulle vilja tillägga?
33. Får vi lov att återkomma om vi skulle behöva komplettera med någon fråga?